

Analiza razvoja poljoprivrede u Istarskoj i Vukovrasko - srijemskoj županiji u funkciji plasmana poljoprivrednih proizvoda kroz turizam

Penavić Vale, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:762304>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

MARIJA PENAVIĆ VALE

**ANALIZA RAZVOJA POLJOPRIVREDE U ISTARSKOJ I
VUKOVARSKO - SRIJEMSKOJ ŽUPANIJI U FUNKCIJI
PLASMANA POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA KROZ
TURIZAM**

Završni rad

Pula, rujan 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

MARIJA PENAČIĆ VALE

**ANALIZA RAZVOJA POLJOPRIVREDE U ISTARSKOJ I
VUKOVARSKO - SRIJEMSKOJ ŹUPANIJI U FUNKCIJI
PLASMANA POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA KROZ
TURIZAM**

Završni rad

JMBAG: 0303028162, Marija Penavić Vale, Izvanredni student

Studij i smjer: Poslovna ekonomija, Turizam, preddiplomski studij

Predmet: Gospodarstvo Hrvatske

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Opća ekonomija

Mentor: prof. dr. sc. Kristina Afrić Rakitovac

Pula, rujan 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Marija Penavić Vale, kandidat za prvostupnika ekonomije, smjera Turizam, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 24. rujna. 2024. godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, **Marija Penavić Vale**, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „**ANALIZA RAZVOJA POLJOPRIVREDE U ISTARSKOJ I VUKOVARSKO - SRIJEMSKOJ ŽUPANIJI U FUNKCIJI PLASMANA POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA KROZ TURIZAM**“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 24. rujna 2024.

Potpis

Sadržaj

1. UVOD	1
2. ODABRANA OBILJEŽJA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE U ISTARSKOJ I VUKOVARSKO – SRIJEMSKOJ ŽUPANIJI.....	4
2.1. Pregled poljoprivredne proizvodnje u Istarskoj županiji.....	4
2.1.1. <i>Poljoprivredna proizvodnja u Istarskoj županiji</i>	<i>5</i>
2.1.2. <i>Najvažnije kulture poljoprivredne proizvodnje u Istri.....</i>	<i>7</i>
2.2. Pregled poljoprivredne proizvodnje u Vukovarsko – srijemskoj županiji 	9
2.2.1. <i>Poljoprivredna proizvodnja u Vukovarsko – srijemskoj županiji</i>	<i>9</i>
2.2.2. <i>Najvažnije kulture poljoprivredne proizvodnje u Vukovarsko – srijemskoj županiji.....</i>	<i>11</i>
2.3. Izazovi razvoja poljoprivrede u promatranim županijama.....	13
3. TURIZAM ISTARSKE I VUKOVARSKO – SRIJEMSKE ŽUPANIJE KAO POTENCIJAL ZA PLASMAN POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA 	15
3.1. Uloga turizma županija u promociji lokalnih proizvoda	15
3.1.1. <i>Situacijska analiza turizma Istarske županije i dostupnost poljoprivrednih proizvoda</i>	<i>18</i>
3.1.2. <i>Situacijska analiza turizma Vukovarsko – srijemske županije i dostupnost poljoprivrednih proizvoda</i>	<i>20</i>
3.1.3. <i>Manifestacije kao ključne za plasman poljoprivrednih proizvoda kroz turizam.....</i>	<i>22</i>
3.2. Odabrani primjeri uspješne integracije poljoprivrede i turizma u Istri ..	24
3.2.1. <i>Antonija Mrzlić Budak – najuzornija seoska žena 2022. godine.....</i>	<i>25</i>
3.2.2. <i>Design hotel i vinarija Roxanich.....</i>	<i>27</i>
3.2.3. <i>Chiavalon maslinovo ulje.....</i>	<i>28</i>

3.3. Odabrani primjeri uspješne integracije poljoprivrede i turizma u Vukovarsko – srijemskoj županiji	28
3.3.1. Grad Ilok	28
3.3.2. OPG Štalajmer	30
3.3.3. Kopicíland	31
4. KRITIČKA ANALIZA MEĐUOVISNOSTI TURIZMA I POLJOPRIVREDE U RAZMATRANIM ŽUPANIJAMA.....	32
4.1. Analiza razvojnih ograničenja	32
4.2. Mogući načini prevladavanja razvojnih ograničenja	36
4.3. Budući trendovi razvoja turizma županija kroz zastupljenost poljoprivrede.....	38
5. ZAKLJUČAK.....	40
POPIS LITERATURE.....	42
POPIS SLIKA.....	46
POPIS TABLICA	47
POPIS GRAFIKONA	48
SAŽETAK	49
SUMMARY.....	50

1. UVOD

Poljoprivreda predstavlja temeljni stup gospodarstva mnogih regija diljem svijeta. Osnovne zadaće poljoprivrede su prehrana domaćeg stanovništva, opskrba industrije sirovinama poljoprivrednog podrijetla te izvozna funkcija. Poljoprivredna proizvodnja u Hrvatskoj vrlo je bitna za prehranu stanovništva i gostiju odnosno turista, no jednako tako i nedostatna našim potrebama. Povijesno je posebno značajna u područjima kao što su Istarska i Vukovarsko-srijemska županija u Hrvatskoj koji će se analizirati u daljnjem tekstu. Istarska županija, smještena na obali Jadranskog mora, te Vukovarsko-srijemska županija, smještena u međuriječju obala rijeka Save i Dunava, ističu se kao regije s bogatom poljoprivrednom tradicijom i specifičnostima koje proizlaze iz svojih prirodnih karakteristika, povijesti i socio-ekonomskog konteksta. Istarska županija, s mediteranskim klimatskim uvjetima, plodnim zemljištem i raznovrsnim reljefom, stvara idealne uvjete za raznoliku poljoprivrednu proizvodnju. Ovo područje poznato je po maslinovom ulju visoke kvalitete, vinogradarstvu te proizvodnji raznolikog voća i povrća. Nadalje, uzgoj lavande, smilja i začinskog bilja sve više dobiva na značaju kao dio poljoprivredne ponude Istre. Osim toga, uzgajaju se i autohtone pasmine stoke poput istarskog goveda i vrlo je bitna proizvodnja pršuta, čime se dodatno obogaćuje paleta poljoprivrednih proizvoda ovog područja. Vukovarsko-srijemska županija, smještena na krajnjem istoku Hrvatske, sa minimalnim visinskim razlikama, karakterizira je kontinentalna klima i plodne ravnice te obilne hrastove šume. Ovo područje tradicionalno je poznato po ratarskoj proizvodnji, s velikim površinama pod kukuruzom, pšenicom, ječmom i suncokretom. Osim toga, voćarstvo, povrtlarstvo te vinogradarstvo također su značajne grane poljoprivrede u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Posebno treba istaknuti proizvodnju vina, s obzirom na povijesnu važnost vinogradarstva u ovom području i bogatstvo autohtonih sorti.

Poljoprivreda u Istarskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji ima važnu ulogu u gospodarstvu, ali i u oblikovanju kulturnog identiteta ovih regija. Upravo zbog toga, plasman poljoprivrednih proizvoda kroz turizam predstavlja važan segment koji povezuje ove dvije djelatnosti na način koji može donijeti koristi kako poljoprivrednicima tako i turističkom sektoru. U Istri, lokalni poljoprivrednici imaju priliku

plasirati svoje proizvode kroz turističku ponudu. Primjerice, maslinovo ulje visoke kvalitete, autohtoni sirevi, pršut, vino te raznoliko voće i povrće mogu se ponuditi kao dio eno-gastronomske ponude turistima koji posjećuju istarske agro-turističke farme, restorane i vinarije. Osim toga, turističke manifestacije poput sajмова hrane, vinskih i maslinarskih puteva te degustacija autohtonih proizvoda pružaju dodatnu priliku za promociju poljoprivrednih proizvoda Istre.

Vukovarsko-srijemska županija, iako manje poznata po turizmu u usporedbi s Istrom, također ima značajan potencijal za plasman poljoprivrednih proizvoda kroz turizam. Ova regija obiluje plodnim zemljištima na kojima se uzgajaju različite ratarske kulture poput kukuruza, pšenice, suncokreta te voća i povrća. Turističke atrakcije poput seoskih domaćinstava, salaša i manifestacija poput berbi voća i povrća pružaju priliku za promociju lokalnih poljoprivrednih proizvoda. Primjerice, domaći specijaliteti poput slavonskog kulena, voćnih rakija i vina mogu se predstaviti turistima kroz degustacije i kušaonice na ruralnim imanjima i manifestacijama.

Kroz ovakav oblik plasmana, poljoprivredni proizvodi postaju integralni dio turističke ponude regija, ističući autentičnost i tradiciju lokalnih proizvođača. Osim što doprinosi promociji poljoprivrednih proizvoda, ovakav oblik turizma također pruža dodatni izvor prihoda poljoprivrednicima te potiče održivi razvoj ruralnih područja. Kroz suradnju između poljoprivrednog i turističkog sektora, mogu se stvoriti sinergije koje će koristiti objema stranama te doprinijeti cjelokupnom razvoju regija.

Glavni cilj ovog rada je analizirati razvoj poljoprivrede u Istarskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji te analizirati mogućnosti prodaje poljoprivrednih proizvoda kroz turizam. Konkretno, istraživanje će se usredotočiti na identifikaciju ključnih trendova, izazova i prilika u poljoprivrednom sektoru ovih županija te procijeniti u kojoj mjeri turizam može biti katalizator za promociju i prodaju poljoprivrednih proizvoda.

Svrha ovog istraživanja je dublje razumijevanje dinamike i karakteristika poljoprivrede u Istarskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji te analiza načina na koji turizam može doprinijeti plasmanu poljoprivrednih proizvoda u tim regijama. Kroz istraživanje će se identificirati ključni faktori koji utječu na uspješnost integracije poljoprivrede i turizma te predložiti strategije i preporuke za unaprjeđenje ovog procesa. Osim toga, istraživanje će pružiti uvid u potencijalne koristi koje mogu proizaći iz bolje integracije poljoprivrede i turizma za lokalno stanovništvo, poljoprivrednike, turiste i cjelokupnu ekonomiju regija.

Završni rad se pored uvoda i zaključka sastoji od još tri poglavlja. Nakon uvoda, drugo poglavlje opisuje stanje poljoprivredne proizvodnje Istarske i Vukovarsko – srijemske županije. U trećem poglavlju su opisani turistički potencijali dvaju županija i eksploatacija poljoprivrednih proizvoda u turističke svrhe. Četvrto poglavlje opisuje ograničenja turizma dvaju županija i preporuke za unapređenje budućih trendova i perspektiva u implementaciji poljoprivrede u turističke svrhe. U zaključku su istaknute završne misli autorice o istraženoj temi.

Za potrebe pisanja rada korištena je relevantna domicilna i inozemna literatura dostupna u tiskanom i digitalnom obliku, te su provedeni intervjui s relevantnim dionicima u lokalnim turističkim zajednicama. U svrhu postizanja aktualnosti predmetnog teksta korišteni su i različiti internetski izvori kreirani od strane stručnjaka na području istraživanja poljoprivrede i turizma u Istarskoj i Vukovarsko – srijemskoj županiji.

Prilikom izrade rada korištene su slijedeće znanstveno istraživačke metode: metoda analize, induktivna i deduktivna metoda, komparativna i statistička metoda te metoda intervjuiranja.

2. ODABRANA OBILJEŽJA POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE U ISTARSKOJ I VUKOVARSKO – SRIJEMSKOJ ŽUPANIJI

Poljoprivredna proizvodnja ima značajnu ulogu u gospodarstvu i identitetu regija diljem svijeta, a to posebno vrijedi za regije poput Istre i Vukovarsko-srijemske županije u Hrvatskoj. Ove dvije županije ističu se svojim specifičnostima, prirodnim resursima i poljoprivrednom tradicijom koja je oblikovala njihovo gospodarstvo i kulturu.

U ovom poglavlju analizirat će se glavne karakteristike poljoprivredne proizvodnje u Istarskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji. Pritom će se istražiti glavne kulture, tehnike uzgoja, proizvodne prakse i trendove u poljoprivredi ovih regija. Također će se istaknuti ključni čimbenici koji oblikuju poljoprivrednu proizvodnju, kao što su klimatski uvjeti, tlo, infrastruktura, tehnološki razvoj i socio-ekonomske karakteristike.

2.1. Pregled poljoprivredne proizvodnje u Istarskoj županiji

Hrvatska je podijeljena na 16 osnovnih krajobraznih jedinica, a Istra, jedna od tih jedinica, jasno je odvojena od unutrašnjosti planinskim lancem Učka – Ćićarija. Geomorfološki, Istarski poluotok podijeljen je na tri cjeline – Bijelu, Sivu i Crvenu Istru. Ove podjele ilustriraju ne samo krajobrazne karakteristike Istre, već i reljef, geologiju, hidrologiju, pedologiju, vegetaciju i morfologiju naselja (Kosinožić, 2014.). Raznolika tla u Istri, s različitim fizikalnim svojstvima, ključna su komponenta pri procjeni pogodnosti za poljoprivrednu proizvodnju. Najzastupljeniji tip tla je crvenica (oko 45%), dok se smeđa tla na vapnencu i dolomitu nalaze u oko 25% područja (Kosinožić, 2014.). Međutim, trenutno ne postoji sustavno praćenje kvalitete tla ni na nacionalnoj ni na županijskoj razini. Stoga nema podataka o onečišćenosti tla u županiji, što otežava utvrđivanje promjena u stanju tla ili praćenje oštećenja uzrokovanih ljudskim ili prirodnim utjecajima. Kemijski sastav poljoprivrednih tala u Istri pokazuje siromašnu opskrbu fosforom, umjerenu do bogatu opskrbu kalijem, dok su crvenice i antropogena tla posebno siromašna u dušiku (AURORA, 2021.).

Krajobraz šireg područja definiran je brdsko-planinskim područjem Ćićarije prosječne visine od 1000 m te Učke visoke 1396 m (AURORA, 2021.), smještenog na sjeveroistoku istarskog poluotoka, sjeverno od Buzeta do Plomina. Osnovna karakteristika ovog prostora je krš, obilježen nizom geomorfoloških pojava poput kraških polja, dolaca, tornjastih stijena, jama i škrapa. Geološki sastav ovog područja

obuhvaća kredno-paleogenske vapnence, uz prisutnost karbonatnih naslaga i fliša te pojavu stalnih i povremenih izvora na određenim lokacijama. Tla u ovom području variraju od vapneno-dolomitnih crnica, rendzina, kamenjara do smeđih tala na vapnencu i dolomitu (ZZJZ, 2018.). Geološki sastav Sive Istre obuhvaća paleogenski flišni bazen središnje Istre. Osim toga, u krajobrazu ove regije dominiraju naseobinske strukture smještene na visokim, krajobrazno dominantnim točkama. Ova područja uglavnom su naseljena urbanim i ruralnim naseljima male veličine, s gusto zbijenim sklopovima kuća te s malim površinama obradivog zemljišta unutar samih naselja. Za razliku od Bijele i posebno Sive Istre, u Crvenoj Istri nema značajnih površinskih voda osim lokvi i bara. Umjesto toga, voda se uglavnom spušta u podzemlje te pukotinama putuje prema moru (Lay, 2012.). Ovo područje može se podijeliti na kontinentalni dio i primorski dio.

2.1.1. Poljoprivredna proizvodnja u Istarskoj županiji

U Istarskoj županiji je u 2020. godini evidentirano ukupno 6449 poljoprivrednih gospodarstava (AURORA, 2021.). Tijekom promatranog petogodišnjeg razdoblja (2016-2020) broj poljoprivrednih gospodarstava se neznatno smanjio, ali su se dogodile promjene i u strukturi tih gospodarstava prema tipu. Primjetan je pad broja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, dok je istovremeno zabilježen porast broja trgovačkih društava. Ovi trendovi ukazuju na formalizaciju poljoprivrednog sektora i gospodarskih okolnosti koje utječu na njega. Struktura poljoprivrednih gospodarstava ukazuje i na njihovu slabu tehničku učinkovitost, što predstavlja jednu od ključnih prepreka realizaciji kapitalno intenzivne proizvodnje (Lay, 2012.), postizanju veće produktivnosti te poboljšanju ekološkog otiska poljoprivrede.

Prosječna površina poljoprivrednog zemljišta po poljoprivrednom gospodarstvu iznosi 4,13 hektara. Više od 4000, odnosno gotovo 70% poljoprivrednih gospodarstava raspolaže s manje od 3 hektara poljoprivrednog zemljišta, dok 29% njih obrađuje poljoprivredno zemljište veličine između 3 i 20 hektara (AURORA, 2021.). Tek 155 poljoprivrednih gospodarstava ima poljoprivredno zemljište veće od 20 hektara. Mala površina poljoprivrednog zemljišta po poljoprivrednom gospodarstvu predstavlja poteškoću u postupnom povećanju tehničke učinkovitosti te koči ukupni razvoj poljoprivrednog sektora u županiji.

U Istarskoj županiji, 47,47% ukupnog poljoprivrednog zemljišta zauzimaju njive, nakon čega slijede maslinici s 3.833,61 hektara koji čine 15,06% poljoprivrednog zemljišta (AURORA, 2021.) te vinogradi s 2.928,21 hektara koji čine 11,50% poljoprivrednog zemljišta. Osim vinarstva i vinogradarstva, maslinarstvo ima visoki prioritet u razvoju poljoprivrede u Istri.

Budući razvoj poljoprivrede u Republici Hrvatskoj teži ka okretanju prema ekološkoj proizvodnji. To je sveobuhvatan proces upravljanja poljoprivrednim gospodarstvima koji podrazumijeva očuvanje prirodnih resursa, korištenje prirodnih tvari i procesa proizvodnje. Na nacionalnoj razini uočava se trend porasta broja poljoprivrednih površina i gospodarstava koji se bave isključivo ekološkom proizvodnjom, no trend rasta u Istarskoj županiji nešto je sporiji u odnosu na nacionalnu razinu.

Grafikon 1. Poljoprivredne površine u Istri pod ekološkom proizvodnjom

Izvor: Regionalna agencija AURORA (2021): Plan razvoja Istarske županije za razdoblje 2022.-2027. – analiza stanja, dostupno na https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/8e/80/8e80157e-c454-4217-b2c1-c6e592c64a92/240206_stanje_plana_2022-2027.pdf, str. 128, (pristupljeno 02.03.2024.)

U prikazanom grafikonu je vidljiv porast broja poljoprivrednih površina u sustavu ekološke poljoprivrede tijekom promatranog razdoblja. U Istri je 2021. godini 2149 hektara zemljišta bilo pod ekološkom proizvodnjom, od toga 806 su činile oranice i vrtovi, 511 trajni travnjaci te 832 hektara trajni nasadi. Na nacionalnoj razini u ekološkoj proizvodnji trajnih nasada dominira proizvodnja grožđa s udjelom od 40,20 % u proizvodnji u tonama, a slijede ju proizvodnja jabuka s 22,72 % i maslina s 12,66 % (EkoConnect, 2022.).

Formalizacija poljoprivrednog sektora te pozitivan trend povećanja površina pod ekološkom proizvodnjom omogućuju poljoprivrednicima bolji plasman robe na tržište te samim time ostvarivanje većih prihoda.

2.1.2. Najvažnije kulture poljoprivredne proizvodnje u Istri

Među najvažnijim poljoprivrednim proizvodima Istre ističu se masline, vino i povrće. Maslinova ulja s Istarskog poluotoka uživaju međunarodnu reputaciju zbog svoje kvalitete i jedinstvenog okusa. Istraživanja i tehnološki napredak u proizvodnji maslinovog ulja dodatno su podigli standard kvalitete, čineći ga prepoznatljivim brendom na tržištu. Vino je također važan poljoprivredni proizvod Istre. Vinogradi se protežu duž brežuljaka i dolina, pružajući idealne uvjete za uzgoj različitih sorti grožđa. Autohtone sorte poput malvazije i terana posebno su cijenjene zbog svog jedinstvenog karaktera i izraza terroira (Kosinožić, 2014.).

Od ukupno 6.449 poljoprivrednih gospodarstava u Istarskoj županiji, njih 2.734 bavilo se proizvodnjom grožđa, odnosno proizvodnjom vina od grožđa, što iznosi relativno 42,39% svih poljoprivrednih gospodarstava (AURORA, 2021.). U vinogradarskoj godini 2022. u Istarskoj županiji prijavljena je proizvodnja od 90.677,53 hektolitara vina od čega najveća količina kvalitetnog vina sa zaštićenim oznakama izvornosti (ZOI) 81.886,63 hektolitara, u 2023 godini u Istarskoj županiji 2.791 gospodarstvenik je bio upisan u vinogradarski registar, te se odvijala proizvodnja na površini od 2.665,33 hektara (APPRR 2023.). Osim vinarstva i vinogradarstva, prioritet u razvoju poljoprivrede u Istri ima i maslinarstvo.

Površina poljoprivrednog zemljišta pod maslinicima u Istarskoj županiji kontinuirano raste i zauzima 15% svih poljoprivrednih površina u županiji. Prema procjenama Instituta za poljoprivredu i turizam, na površini od 3.833 hektara maslinika, uz sklop od 260 stabala po hektaru, nalazi se oko 1,2 milijuna stabala maslina, od čega je 1 milijun rodni stabala (AURORA, 2021.). Najzastupljenije su domaće sorte buža koja zauzima površinu od 2.000 hektara i talijanska sorta leccino posađena na površini od 1.000 hektara. Površina maslinika u Istarskoj županiji čini oko 14% ukupne površine maslinika u Republici Hrvatskoj, odnosno ukupno je 26.480 hektara maslinika u Republici Hrvatskoj, a od tog broja 3,600 hektara se nalazi na području Istarske županije.

Tablica 1. Površine maslinika prema sortama u Istarskoj županiji

Sorte	Površina (ha)
Ostale sorte	100
Leccino	1.000
Pendolino	300
Ostale strane sorte	200
Buža	2.000
Ukupno Istarska županija	3.600
Ukupno Republika Hrvatska	26.480

Izvor: Regionalna agencija AURORA (2021): Plan razvoja Istarske županije za razdoblje 2022.-2027. – analiza stanja, dostupno na https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/8e/80/8e80157e-c454-4217-b2c1-c6e592c64a92/240206_stanje_plana_2022-2027.pdf, str 127, (pristupljeno 02.03.2024.)

Povrće je također ključni dio poljoprivredne proizvodnje u Istri. Plodno tlo i blaga klima omogućuju uzgoj raznovrsnih vrsta povrća, uključujući rajčice, paprike, krumpir i razne vrste zelene salate (Kosinožić, 2014.). Ovi proizvodi ne samo da zadovoljavaju lokalnu potražnju već se i izvoze na nacionalno i međunarodno tržište, pridonoseći ekonomskoj stabilnosti regije.

Važno je spomenuti i prerađene poljoprivredne proizvode koji možda imaju najveći plasman upravo kroz turizam, odnosno suhomesnate proizvode i sireve. Dakako tu je najvažniji Istarski pršut sa europskim certifikatom zaštićene oznake izvornosti, Istra – ekstra djevičansko maslinovo ulje, te Istarski med i Istarski ovčji sir koji su sa prijelaznom nacionalnom zaštitom kojima predstoji registracija na razini EU. Zanimljiva je upravo poljoprivredna poveznica između dvije odabrane županije na primjeru Istarskog pršuta, koji može biti proizveden samo od mesa svinja koje su tovljene u Istarskoj, Primorsko goranskoj i 12 kontinentalnih hrvatskih županija. Veliki broj stočara iz Vukovarsko - srijemske županije upravo prodaje polutke u Istru gdje se prerađuje meso i dobiva krajnji proizvod Istarski pršut.

Može se zaključiti kako su trajni nasadi, odnosno uzgoj vinove loze i maslina najvažnije poljoprivredne kulture na području Istarske županije, uz pogodno tlo i klimatske uvijete preradom se dobivaju kvalitetni i vrhunski proizvodi koji se vrlo lako plasiraju na tržište.

2.2. Pregled poljoprivredne proizvodnje u Vukovarsko – srijemskoj županiji

Vukovarsko - srijemska županija, smještena u istočnom dijelu Hrvatske, obiluje plodnim ravnim terenima uz rijeke Dunav i Savu, te Spačvanski bazen pogodnim za intenzivnu ratarsku proizvodnju, ali i za voćarstvo i vinogradarstvo.

2.2.1. Poljoprivredna proizvodnja u Vukovarsko – srijemskoj županiji

U Vukovarsko-srijemskoj županiji, ukupne poljoprivredne površine iznose 131.032 hektara. Od toga, 126.014 hektara čine oranice, , 1.590 hektara su vinogradi, a 2.302 hektara su voćnjaci, dok ostalo čine livade, pašnjaci, staklenici i rasadnici. (VUSZ, 2022.). U slijedećoj tablici evidentiran je primjetan pad ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava u desetogodišnjem razdoblju. Najveći pad bilježe obiteljska poljoprivredna gospodarstva i zadruge, dok trgovačka društva bilježe blagi porast.

Tablica 2. Broj poljoprivrednih gospodarstava prema tipu u Vukovarsko – srijemskoj županiji

POLJOPRI- VREDNA GOSPODAR- STVA/ GODINA	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
OBITELJSKO GOSPODAR- STVO	9.548	9.279	9.207	9.167	7.418	7.124	6.870	6.988	7.057	7.048	6.874
OBRT	369	351	349	301	268	256	256	267	274	292	306
TRGOVAČKO DRUŠTVO	150	159	163	143	122	116	121	124	135	147	158
ZADRUGA	63	63	62	50	37	37	35	33	34	33	32
OSTALI	16	14	14	14	13	13	13	12	13	13	13
UKUPNO	10.146	9.866	9.795	9.675	7.858	7.546	7.295	7.424	7.513	7.533	7.383

Izvor: Upravni odjel za poljoprivredu, šumarstvo i ruralni razvoj Vukovarsko-srijemske županije – (VUSZ 2022): Informacija o ostvarenjima biljne proizvodnje u 2021. godini, Grad Vukovar, dostupno na : <https://vusz.hr/download/informacija-o-ostvarenjima-biljne-proizvodnje-u-2021-godini-2/?wpdmdl=22869&refresh=666b450770d1c1718306055> , str. 7 , (pristupljeno 10.04.2024.)

U strukturi poljoprivrednih gospodarstava u Vukovarsko-srijemskoj županiji prevladavaju mala i srednja gospodarstva s površinom do 20 hektara, koja čine 42,50% ukupnog broja gospodarstava. Međutim, ova gospodarstva obrađuju svega 19,21% poljoprivrednih površina. Drugu grupaciju čine poljoprivredna gospodarstva s površinom do 3 hektara, oni čine 33,35% gospodarstava te obrađuju svega 2,25% ukupnih obradivih površina. Slijede ih gospodarstva veličine od 20 do 100 hektara, koja čine 16,82% ukupnog broja gospodarstava (VUSZ, 2022.). Od njih se aktivno obrađuje 41,72% poljoprivrednih zemljišta. Ostale tri kategorije uključuju poljoprivredna gospodarstva bez zemlje, sa vlasništvom 100-1.500 hektara te četiri velika poljoprivredna gospodarstva s više od 1.500 hektara. Površine pod ekološkom proizvodnjom u Vukovarsko – srijemskoj županiji čini 4.893 hektara, od čega su 693 trajni nasadi, 319 trajni travnjaci, te 3.881 hektar oranice i vrtovi (EkoConnect, 2022.).

Osim obradivih površina i njezine strukture bitno je i spomenuti cijene poljoprivrednih zemljišta. Prosječna cijena zakupa oranica u 2022. godini u Panonskoj Hrvatskoj je iznosila 892 kune po hektaru, dok je u Jadranskoj Hrvatskoj iznosila 719 kuna po hektaru (DZS,2023.). Dok je prosječna cijena kupljenih oranica u Panonskoj Hrvatskoj u 2021. godini iznosila 27 869 kuna po hektaru, livada 19 276 i pašnjaka 11 557 kuna po hektaru. A u Jadranskoj Hrvatskoj prosječna cijena kupljenih oranica u 2021 godini je iznosila 40 793 kune, livada 16 456 kuna te pašnjaka 25 313 kuna po hektaru (DZS 2022.). Osim manje dostupnih površina za prodaju na tržištu koje uzrokuju veću prodajnu cijenu, pretpostavka je da je upravo turizam ključan za višu prodajnu cijenu poljoprivrednog zemljišta u Jadranskoj Hrvatskoj. Kao primjer tome je ilegalna gradnja na poljoprivredom zemljištu te naknadna legalizacija takvih stambenih objekata što dolazi do velikog izražaja u Istarskoj županiji koja se godinama bori protiv takve ilegalne gradnje na poljoprivrednim površinama

2.2.2. Najvažnije kulture poljoprivredne proizvodnje u Vukovarsko – srijemskoj županiji

Najznačajniji poljoprivredni proizvod Vukovarsko-srijemske županije je kukuruz te pšenica. Na žetvenim površinama koje se protežu na gotovo 31.000 hektara, kukuruz se uzgaja kao ključna kultura, donoseći značajne prinose i igrajući važnu ulogu u prehrambenom lancu regije. Prinosi kukuruza dosežu do 9 tona po hektaru, što potvrđuje plodnost tla i uspješnost uzgoja u godinama sa idealnim klimatskim uvjetima. Osim kukuruza i ostalih žitarica , vinogradarstvo je također značajan sektor poljoprivrede u županiji. Iako su površine vinograda smanjene u proteklim godinama, sada iznose oko 1.631 hektara. Unatoč smanjenju površina, proizvodnja vina bilježi značajan rast, dosežući 115.472 hektolitara u 2019. godini, što predstavlja povećanje od 20% u odnosu na 2016. godinu. Ova regija proizvodi kvalitetna vina koja pridonose njezinoj reputaciji na domaćem i međunarodnom tržištu.

Ratarstvo je najraširenija grana poljoprivredne proizvodnje u Vukovarsko srijemskoj županiji. U slijedećoj tablici mogu se vidjeti žetvene površine i prinosi najzastupljenijih žitarica kroz promatran razdoblje. U 2019. godini u Vukovarsko-srijemskoj županiji najveće žetvene površine zauzima kukuruz, s ukupno 30.897,9 hektara, dok je zob najmanje prisutna sa svega 573,91 hektara (VUSZ, 2021.). Očekivano, prinosi

kukuruz su najveći, iznoseći 9 tona po hektaru. Površine kukuruza i pšenice su približne te osciliraju ovisno o godini, iako je očekivani veći prinos kukuruza, pšenica se pokazuje kao sigurnija kultura zbog puno ranije žetve, odnosno od straha za ljetnim sušama ili olujama ratari vole imati veliki udio površina pod pšenicom zbog sigurne žetve.

Tablica 3. Zastupljenost žitarica u Vukovarsko – srijemskoj županiji

Kultura	Iznos	2015	2016	2017	2018	2019
Kukuruz	Žetvene površine (ha)	27829,87	26246,3	28045,09	27833,12	30897,9
	Prinos (t/ha)	6,5	8,5	6,3	9,1	9
	Proizvodnja (t)	180894,2	223093,6	176684,1	253281,4	278081,1
Pšenica (jara + ozima)	Žetvene površine (ha)	31324,54	33087,28	24592,98	28714,35	29121,4
	Prinos (t/ha)	5,4	5,7	5,9	5,4	5,9
	Proizvodnja (t)	169152,5	188597,5	145098,6	155057,5	171816,3
Ječam (jara + ozima)	Žetvene površine (ha)	6579,8	8219,77	9028,95	8558,5	9417,77
	Prinos (t/ha)	4,4	4,7	4,8	4,5	4,7
	Proizvodnja (t)	28951,12	38632,92	43338,96	38513,25	44263,52
Zob (jara + ozima)	Žetvene površine (ha)	820,44	801,46	730,63	520,19	573,91
	Prinos (t/ha)	3,1	3	3	2,8	3
	Proizvodnja (t)	2543,36	2404,38	2191,89	1456,53	1721,73

Izvor: Izrada autorice prema podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju - APPRR (2024): Registri, dostupno na: <https://www.apprr.hr/registri/>, (pristupljeno 02.03.2024.)

Prema podacima Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, površine vinograda u Vukovarsko-srijemskoj županiji su se smanjile s 1.686 hektara u 2016. godini na 1.631 hektar u 2019. godini (APPRR, 2024.). Ukupan broj gospodarstvenika iznosi 2.901. Godišnja proizvodnja vina u Vukovarsko-srijemskoj

županiji za 2016. godinu procijenjena je na 97.364 hektolitara, dok je za 2019. godinu iznosila rekordnih 115.472 hektolitara (APPRR, 2024.), što predstavlja porast od 20%. U vinogradarskoj godini 2022. u Vukovarsko srijemskoj županiji prijavljena je proizvodnja od 72.833,03 hektolitara vina od čega najveća količina kvalitetnog vina sa zaštićenim oznakama izvornosti (ZOI) 65.300,03 hektolitara, u 2023 godini u Vukovarsko srijemskoj županiji 562 gospodarstvenika je bilo upisano u vinogradarski registar, te se odvijala proizvodnja na površini od 1.571,73 hektara (APPRR 2023). Proizvodnja stolnog grožđa također je prisutna u Vukovarsko-srijemskoj županiji, obuhvaćajući oko desetak hektara. Iako manje u obimu, ova proizvodnja dodaje raznolikost poljoprivrednoj ponudi županije. Poljoprivredni sektor Vukovarsko-srijemske županije predstavlja vitalnu gospodarsku granu, pružajući važan doprinos prehrambenoj industriji i ekonomiji regije.

Nakon ratarstva i vinogradarstva veliki značaj u poljoprivrednoj proizvodnji uzima voćarstvo i trajni nasadi te stočarstvo. Kao neke od najvažnijih poljoprivrednih proizvoda u Vukovarsko srijemskoj županiji navela bih Slavonski kulen/kulin i kobasicu koji nose europske oznake ZOZP - zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla. Zatim Slavonski med i meso crne slavonske svinje koji nose europsku Zaštićenu oznaku izvornosti – ZOI. Također ne smije se zaboraviti ni Slavonska šljivovica koja nosi oznaku zemljopisnog podrijetla.

2.3. Izazovi razvoja poljoprivrede u promatranim županijama

Jedan od ključnih izazova u Istarskoj županiji je održavanje konkurentnosti malih i srednjih poljoprivrednih gospodarstava u uvjetima globalizacije tržišta i sve veće regulacije. Povećanje produktivnosti i konkurentnosti uz očuvanje okoliša postaje imperativ, što zahtijeva investicije u modernu tehnologiju, obrazovanje poljoprivrednika o novim metodama uzgoja i upravljanja, te razvoj održivih poljoprivrednih praksi (Torres, 2011.). Turizam, koji je jedna od glavnih grana gospodarstva u Istri, donosi i prilike, ali i izazove za poljoprivredu. Potreba za lokalno proizvedenom hranom, posebno u segmentu organske i tradicionalne prehrane, pruža mogućnosti za diversifikaciju poljoprivredne proizvodnje i povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednih proizvoda (Randall, 2012.). Međutim, istovremeno, pritisak na

poljoprivredno zemljište zbog turizma može dovesti do gubitka obradivih površina i urbanizacije ruralnih područja.

Vukovarsko-srijemska županija, smještena u istočnom dijelu Hrvatske, suočava se s drugačijim setom izazova i prilika. Ova regija ima izuzetno plodna tla i povoljne klimatske uvjete za poljoprivredu, ali je povijesno pretrpjela značajne gubitke u poljoprivrednoj infrastrukturi tijekom Domovinskog rata (Čengić, 2012.). Obnova poljoprivredne proizvodnje i revitalizacija ruralnih područja postali su prioriteti u razvojnim planovima županije. Jedan od izazova s kojima se suočava poljoprivreda u Vukovarsko-srijemskoj županiji je nedostatak investicija u modernizaciju poljoprivredne opreme i tehnologije, kao i nedostatak stručne radne snage. Osim toga, depopulacija ruralnih područja i migracija mladih ljudi u urbana područja predstavljaju ozbiljan izazov za održivost poljoprivrede i ruralnog razvoja (Slocum, 2017.).

Postoje značajne prilike za razvoj poljoprivrede u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Povećana podrška državnih i lokalnih vlasti, ulaganje u infrastrukturu, obrazovanje i osposobljavanje poljoprivrednika te promicanje ruralnog turizma mogli bi revitalizirati poljoprivredni sektor i stvoriti nove mogućnosti za ruralni razvoj (VSŽ, 2017.). I Istarska i Vukovarsko-srijemska županija suočavaju se s različitim izazovima i prilikama u poljoprivredi, ali obje regije imaju potencijal za održiv i prosperitetan razvoj svojih agrarnih sektora. Ključno je usmjerenje na inovacije, održivost i suradnju između poljoprivrednika, lokalnih vlasti, poslovnog sektora i akademske zajednice kako bi se ostvario dugoročni napredak i osigurala sigurna i prosperitetna budućnost za poljoprivredne zajednice u obje županije.

3. TURIZAM ISTARSKE I VUKOVARSKO – SRIJEMSKJE ŽUPANIJE KAO POTENCIJAL ZA PLASMAN POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA

Turizam ima važnu ulogu u gospodarstvu Istarske i Vukovarsko-srijemske županije, donoseći sa sobom širok spektar prilika za plasman poljoprivrednih proizvoda. Ove dvije regije ističu se svojom bogatom poljoprivrednom ponudom, obogaćenom tradicionalnim proizvodima i autohtonim sortama. U skladu s tim, turistička aktivnost predstavlja značajan potencijal za promociju i distribuciju lokalnih poljoprivrednih proizvoda, stvarajući sinergiju između poljoprivrede i turizma koja donosi koristi i jednoj i drugoj gospodarskoj grani.

3.1. Uloga turizma županija u promociji lokalnih proizvoda

Uloga turizma u Istarskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji u promociji lokalnih proizvoda je izuzetno važna s obzirom na bogatstvo poljoprivrednih resursa ovih regija te njihovu tradiciju i kulturu. Turistička aktivnost predstavlja ne samo priliku za upoznavanje turista s lokalnom kulinarskom baštinom i proizvodima, već i sredstvo za širenje svijesti o važnosti očuvanja ruralnih zajednica, tradicionalnih načina proizvodnje i autohtonih sorti (Čavlek i dr, 2011.).

Istarska županija, poznata po svojim maslinicima, vinogradima, tartufima, ribarstvu i raznovrsnim povrtnim kulturama, ističe se kao jedan od vodećih poljoprivrednih područja u Hrvatskoj. Turizam je usko vezan sa gastronomijom, a mnogi turisti dolaze upravo radi degustacije lokalnih specijaliteta i vinskih tura kroz poznate vinograde (Istarska županija, 2014.). Restorani i konobe diljem Istre nude bogate menije s jelima pripremljenim od svježih, lokalno uzgojenih sastojaka, što pridonosi promociji poljoprivrednih proizvoda županije. Osim toga, razni sajmovi, manifestacije i festivale posvećene hrani i piću često se organiziraju diljem Istre, privlačeći tako turiste koji žele upoznati autentičnu istarsku kuhinju.

Istarska županija je rekorder hrvatskog turizma, što pokazuju statistički podaci kontinuiranog niza godina po broju dolazaka i noćenja turista. Prate ju sve ostale jadranske županije i grad Zagreb. Upravo je Jadransko more zaslužno za začetak ali i kontinuirani rast turizma u Istri, uz ostale prirodne i kulturne atrakcije. Važno je napomenuti kako je geografska pozicija Istre također ključna za njezin uspješan razvoj

zbog blizine emitivnih tržišta te relativno dobre prometne povezanosti sa zemljama iz kojih dolazi najveći broj posjetitelja. Stručan i obrazovan kadar turističkog sektora se naravno pokazao neophodnim kako bi se kontinuirano radilo na održivosti turizma i produljenju turističke sezone. Što je najviše prepoznato u turističkoj zajednici središnje Istre koja za razliku od obale ima cjelogodišnji turizam. Upravo u središnjoj Istri se dogodio početak ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj te se uspješno unapređuje iz godine u godinu. To se može vidjeti sve većim brojem posjeta, otvaranjem novih smještajnih kapaciteta i ugostiteljskih objekata, konoba, kušaona vina, sira, maslinovog ulja, kao i brojnim eno gastronomskim manifestacijama koje se održavaju u središnjoj Istri. U svrhu održivog razvoja turizma Istarska županija godinama ulaže u standarde kvalitete, te najveću pažnju pridaje onim ekološkima. Stoga su na razini županije uvedene oznake kvalitete koje označavaju proizvode i usluge koje poštuju visoke standarde zaštite okoliša tijekom životnog ciklusa. Za smještajne kapacitete privatnih iznajmljivača to su oznake „Domus Bonus“ i „Eco Domus“ koji je razvijen u sklopu projekta „Istra Ecoxperience“ koji okuplja sve dionike ekološkog turizma u Istri s posebni naglaskom na ekološku mrežu „Natura 2000“. Zatim oznake „Istra outdoor“ za boravak u prirodi i „Istra bike and bed“ sustav smještajnih kapaciteta za cikloturizam, kao i projekt „Istra Inspirit“ koji oživljava bogatu povijest i tradiciju istre kroz jedinstvene zabavne sadržaje.

Vukovarsko-srijemska županija, smještena u istočnom dijelu Hrvatske, također ima bogatu poljoprivrednu tradiciju no po pitanju bavljenja turizmom nemaju dovoljno razvijene resurse, iskustvo i turističku tradiciju. Županija kao turistička destinacija je još uvijek u razvoju što je vidljivo iz dinamike rasta turizma na području županije. Kontinuiran trend rasta dolazaka i noćenja turista u Vukovarsko srijemskoj županiji su pokazatelji kako se turizam počeo kvalitetno i strateški razvijati. U cilju jačanja prepoznatljivosti turističkih sadržaja na području Vukovarsko – srijemske županije, realiziran je projekt Standardizacija ključnih turističkih proizvoda Vukovarsko – srijemske županije: kulturni, vinski i boravak u prirodi (TZ VSŽ 2022.). Oznake nose nazive: „Kultura i nasljeđe“ za proizvod kulturnog turizma, „Priroda i aktivnost“ za proizvod boravka u prirodi, „Vinska priča“ za proizvod vinskog turizma te „Okusi tradicije Srijema i Slavonije“ za gastronomsku ponudu.

Slika 1. Oznake standarda kvalitete Vukovarsko srijemske županije

Izvor : Izvješće o izvršenju godišnjeg programa rada za 2022. godinu, Turistička zajednica Vukovarsko srijemske županije. Dostupno na: <https://srijem-slavonija.eu/files/file/doc/2023/izvjesce-o-izvrsenju-godisnjeg-programa-rada-za-2022-g.pdf> , str. 6 , (pristupljeno 10.06.2024.)

Ova regija poznata je po svojim ravnim poljima i plodnoj zemlji, što ju čini idealnom za uzgoj žitarica, voća i povrća. Također, vinogradarstvo je važna grana poljoprivrede u Vukovarsko-srijemskoj županiji, a brojni vinari i vinogradi otvoreni su za posjete turista. Turizam u ovoj županiji pruža priliku za promociju autohtonih sorti grožđa, kao i za degustaciju vina i drugih lokalnih proizvoda.

Kroz različite turističke aktivnosti kao što su vođene ture, degustacije, sajmovi i manifestacije, turisti imaju priliku upoznati se s tradicionalnim načinima poljoprivredne proizvodnje, sudjelovati u berbi plodova ili proizvodnji lokalnih proizvoda, te tako doživjeti autentično iskustvo ruralnog života. Osim toga, promocija lokalnih proizvoda putem turizma pridonosi i ekonomskom razvoju ruralnih područja, potičući lokalnu proizvodnju i trgovinu te stvarajući nova radna mjesta u poljoprivredi i povezanim sektorima (AURORA, 2021.). Kako bi se dalje unaprijedila uloga turizma u promociji lokalnih proizvoda, ključno je ulaganje u infrastrukturu, obrazovanje i edukaciju lokalnih proizvođača o marketingu i brendiranju, te uspostava suradnje između turističkih i poljoprivrednih sektora. Također, potrebno je poticati održivi turizam koji promovira lokalnu kulturu, tradiciju i prirodne resurse, čime se osigurava dugoročna korist za zajednicu, turiste i okoliš.

Turizam ima ključnu ulogu u promociji lokalnih proizvoda u Istarskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji, pružajući turistima priliku da istraže bogatstvo poljoprivrednih resursa i kulinarsku baštinu ovih regija, dok istovremeno pridonosi ekonomskom razvoju ruralnih područja i očuvanju tradicije i identiteta lokalnih zajednica.

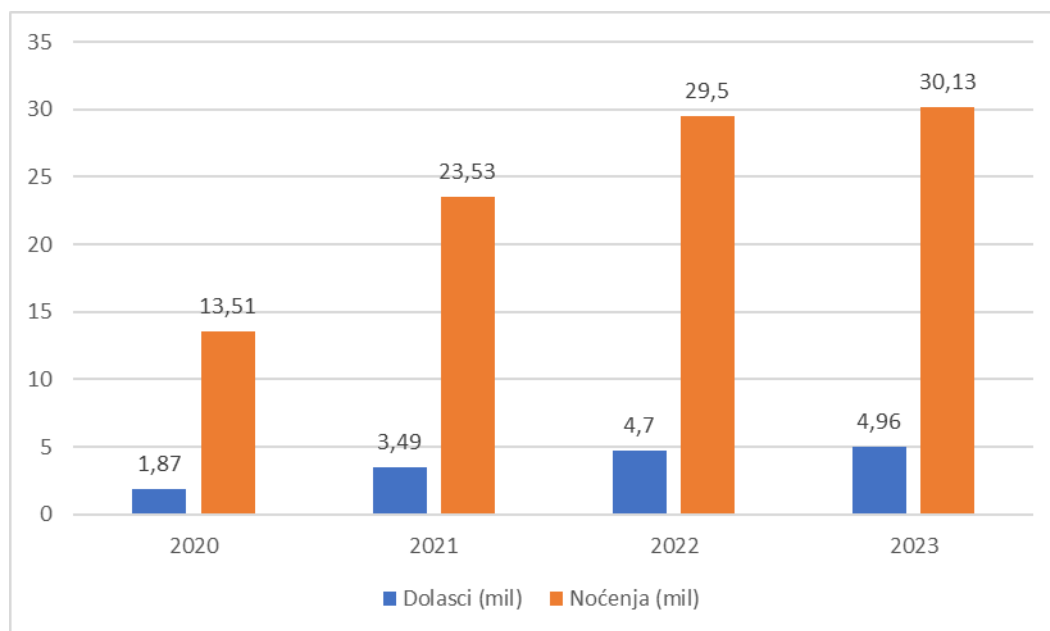
3.1.1. Situacijska analiza turizma Istarske županije i dostupnost poljoprivrednih proizvoda

Hrvatska prepoznaje snažan razvojni potencijal istarskog turizma te kontinuirano ulaže u njega. Istra se ističe kao regija koja najviše doprinosi turističkom sektoru u Hrvatskoj. Turizam u Istri karakterizira širok spektar ponuda, uključujući luksuzne hotele, privatne apartmane, kampove, ruralni turizam te razne sportske i rekreacijske aktivnosti. Osim prekrasnih plaža duž jadranske obale, turisti imaju priliku istraživati povijesne gradove poput Pule, Rovinja, Poreča te pitoreskne unutrašnjosti s vinogradima, maslinicima i seoskim imanjima (Istarska županija, 2014.).

Relevantni pokazatelj uspješnosti turizma na području Istarske županije je prikaz broja dolazaka i noćenja turista. U 2019 godini je zabilježen broj turističkih dolazaka 4 609 820 te je ostvareno 28 709 938 noćenja. Nakon čega su uslijedile dvije pandemijske godine sa smanjenim brojem noćenja, u 2022 godini uslijedio je oporavak te su ostvareni bolji turistički rezultati nego prije pandemije. U 2023. godini broj turističkih dolazaka je 4 969 552 te je ostvareno 30 132 143 noćenja prijavljenih u sustav eVisitor. Nakon Istarske, prema ostvarenom broju turističkih dolazaka i noćenja slijede sve ostale priobalne županije i zatim grad Zagreb, te Ličko-senjska županija u kojoj se nalazi najveći Nacionalni park u Republici Hrvatskoj Plitvička jezera.

U Istarskoj županiji nalazi se preko 125 000 smještajnih jedinica sa preko 404 000 ležajeva te bilježe stalan porast, prosječno trajanje boravka gostiju iznosi 6,5 noći te se ukupno četvrtina ostvarenih turističkih dolazaka i noćenja odvija u Istri (AURORA, 2021.). Unatoč razvijenosti regije i tendenciji produljenja turističke sezone, 85% turističkog prometa se odvija u periodu lipanj – kolovoz, te je iskorištenost smještajnih kapaciteta tek oko 20%.

Grafikon 2. Dolasci i noćenja u Istarskoj županiji od 2020. – 2023. godine

Izvor: izrada autorice prema TZ Istra (2024): Dolasci i noćenja turista u Istri, dostupno na <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva-2023>, (pristupljeno 02.03.2024.)

Istra je prepoznala značaj lokalnih poljoprivrednih proizvoda u obogaćivanju turističke ponude. Dostupnost ovih proizvoda postaje ključna komponenta u promicanju autentičnog doživljaja Istre te doprinosi lokalnoj ekonomiji i održivom razvoju regije. Poljoprivredni proizvodi Istre, poput maslinovog ulja, vina, pršuta, sira, meda i drugih tradicionalnih delicija, postaju neizostavan dio turističke ponude (AURORA, 2021.). Osim što turistima pružaju mogućnost degustacije i kupovine lokalno proizvedenih delicija, ovi proizvodi često se koriste i u restoranima kao sastojci autentičnih istarskih jela, čime se dodatno promovira lokalna kuhinja i gastronomska baština.

Unapređenje dostupnosti poljoprivrednih proizvoda turistima podrazumijeva razvoj mreže prodajnih mjesta, poput tržnica, suvenirnica, poljoprivrednih gospodarstava te online trgovina, kako bi posjetitelji mogli jednostavno pronaći i kupiti lokalne proizvode. Također, organizacija raznih gastronomskih događaja, poput sajмова hrane i vina, te vođenih degustacija, dodatno potiče interes turista za istarske

poljoprivredne proizvode. Suradnja između turističkih agencija, lokalnih proizvođača i vlasti igra ključnu ulogu u promociji poljoprivrednih proizvoda. Osim što se ovi proizvodi mogu promovirati putem različitih marketinških kampanja i turističkih ruta, važno je educirati turiste o njihovom porijeklu, tradiciji te načinu proizvodnje kako bi se potaknula svijest o važnosti podržavanja lokalne poljoprivrede i očuvanja kulturne baštine.

3.1.2. Situacijska analiza turizma Vukovarsko – srijemske županije i dostupnost poljoprivrednih proizvoda

Razvoj turizma u Vukovarsko-srijemskoj županiji je povezan sa eno-gastronomijom, odnosno dostupnošću poljoprivrednih proizvoda na tom području. Ova regija, poznata po bogatoj poljoprivrednoj tradiciji i plodnom zemljištu, može iskoristiti svoje resurse kako bi unaprijedila turističku ponudu i iskustvo posjetitelja. Jedan od ključnih aspekata u razvoju turizma jest ponuda lokalnih proizvoda, što uključuje svježe voće, povrće, meso, mliječne proizvode, vina i rakije te tradicionalne delicije i specijalitete (VSŽ, 2017.). Ovi autentični proizvodi ne samo da pružaju gastronomski doživljaj posjetiteljima, već također promoviraju lokalnu kulturu, tradiciju i identitet. Turisti često traže autentična iskustva i proizvode koje mogu ponijeti kao suvenir ili poklon, čime se potiče lokalna ekonomija i održivost zajednice.

Unatoč turbulentnoj povijesti obilježenoj raznim neprilikama, uključujući i Domovinski rat koji je nanio štetu mnogim mjestima, tradicijska kultura Vukovarsko-srijemske županije uspjela je sačuvati svoj integritet te se i danas njeguje i slavi putem raznih manifestacija koje se održavaju tijekom cijele godine. Kroz ove manifestacije, žitelji ovog područja odaju počast povijesti i tradiciji koja je oblikovala identitet regije (Čengić, 2012.). Rastući broj turističkih dolazaka, povećanje potrošnje turista te sve veći interes za putovanja u Hrvatsku, posebno na glavnim europskim i svjetskim tržištima, svjedoči o uspješnosti napora uložениh u razvoj turizma. Dok se Hrvatska danas smatra turistički razvijenom zemljom, primjetno je da priobalna područja bilježe veći utjecaj i privlače intenzivniji broj posjetitelja, osobito tijekom ljetnih mjeseci dok kontinentalna Hrvatska iako nema impresivne turističke rezultate kao obala uspijeva održavati cjelogodišnji turizam.

Tablica 4. Dolasci i noćenja u VSŽ za razdoblje 2008 – 2022.

Godina	Ukupan broj dolazaka	Ukupan broj noćenja
2008.	41 688	87 369
2009.	34 406	80 109
2010.	40 459	73 005
2011.	39 145	66 090
2012.	37 611	65 859
2013.	46 039	82 517
2014.	50 690	93 702
2015.	60.570	110.513
2016.	71.469	111.146
2017.	93.034	151.419
2018.	85.006	148.112
2019.	84.160	146.776
2020.	33.784	64.255
2021.	41.132	92.522
2022.	81.755	149.769

Izvor : Izvešće o izvršenju godišnjeg programa rada za 2022. godinu, Turistička zajednica Vukovarsko srijemske županije. Dostupno na: <https://srijem-slavonija.eu/files/file/doc/2023/izvjesce-o-izvrsenju-godisnjeg-programa-rada-za-2022-g.pdf>, str 26., (pristupljeno 09.07.2024.)

Na području Vukovarsko – srijemske županije ostvareno je u 2022. godini 149.769 noćenja. Ukupan broj ležaja na području Vukovarsko – srijemske županije u 2022. godini iznosi 2766 što je povećanje u odnosu na prethodnu godinu. Prema broju dolazaka i noćenja turista, može se uvidjeti da se brojka udvostručila izuzev pandemijskih godina. Porast broja dolazaka i noćenja je dokaz kako se turizam na području Vukovarsko srijemske županije počeo strateški planirati te da on nije slučajan. Ključna turistička ponuda županije je eno-gastronomija koju obilježava tradicionalna kuhinja i proizvodnja domaćih prehrambenih proizvoda sa naglaskom na Vinski turizam. Uz eno-gastronomsku ponudu, tu su kulturna baština, muzeji i tradicija, te boravak u prirodi i na otvorenome uz Grad Vukovar kao simbol stradavanja u Domovinskom ratu koji ostvaruje veliki broj posjetitelja na mjestima stradavanja.

Također za potpuni eno-gastronomski doživljaj Vukovarsko-srijemske županije zaslužni su svi dionici u turizmu, razni ugostiteljski objekti i tradicionalni „Stanovi“ i

„Salaši“ koji osim ugostiteljske ponude nude i prodaju autohtonih i poljoprivrednih proizvoda, prikaz tradicijskih i kulturnih običaja, kao i prisustvo životinja i upoznavanje sa seljačkim životom. Također u turističkoj ponudi neki salaši nude gostima razne aktivnosti poput sudjelovanja u pečenju rakije, svinjokolji, kuhanju pekmeza i slično.

Struktura gostiju koji posjećuju VSŽ su preko 65% domaći gosti, dok od stranih gostiju prednjače gosti iz Njemačke, zatim slijede iz Bosne i Hercegovine, Slovenije te Srbije, i Italije, Mađarske odnosno susjednih zemalja. A zanimljiva je činjenica kako najviše posjećuju gosti dobne skupine 25-45 godina. (Institut za turizam).

Prema podacima Turističke zajednice Vukovarsko-srijemske županije (2024.), prosječan boravak turista na području u registriranim smještajnim objektima u županiji iznosi 1,7 noćenja, što ukazuje da turisti koji posjećuju Vukovarsko-srijemsku županiju provode relativno kratko vrijeme u smještajnim objektima na tom području. Usporedba s prosječnom dužinom boravka u turističkim smještajnim objektima diljem Hrvatske, koja iznosi 5,1 noćenje (HTZ, 2018.), jasno pokazuje razliku u dužini boravka između Vukovarsko-srijemske županije i ostatka zemlje. Ova razlika može biti posljedica različitih turističkih profila, ponude atrakcija i aktivnosti na destinaciji, kao i marketinških strategija i promocije turizma.

Kako bi se potaknuo razvoj turizma na kontinentalnom dijelu zemlje, potrebno je prilagoditi se brojnim promjenama koje su se dogodile u posljednjih nekoliko desetljeća, kako na strani ponude, tako i u procesu transformacije javnog i privatnog sektora unutar zemlje. Ovo podrazumijeva implementaciju strategija usmjerenih na diversifikaciju turističke ponude, poboljšanje infrastrukture, promociju kulturnog i prirodnog nasljeđa te razvoj novih turističkih proizvoda i doživljaja koji će privući posjetitelje u kontinentalne dijelove zemlje poput Vukovarsko-srijemske županije.

3.1.3. Manifestacije kao ključne za plasman poljoprivrednih proizvoda kroz turizam

Eno-gastronomske kao i kulturne manifestacije imaju ogromnu ulogu u promicanju i razvoju i turizma i poljoprivrede te su one odličan spoj ove dvije gospodarske grane. Organiziranje sajмова kao mjesta gdje se prezentiraju i prodaju poljoprivredni proizvodi, kao i ostvaruju razni kontakti koji mogu biti potencijalni za neku buduću suradnju u poslovanju raznih dionika. Tako da na sajmovima i manifestacijama osim

kontakta sa posjetiteljima turistima, ostvaruju se kontakti ugostitelja i trgovaca sa poljoprivrednim proizvođačima te se njihovi proizvodi mogu dalje plasirati kroz iste trgovačke i ugostiteljske objekte. Nadalje sajmovi su se još u prošlosti pokazali izvrsnim mjestom za direktnu prodaju i promociju te ostvaruju interese brojnih posjetitelja.

U Istarskoj županiji su već odavno shvatili važnost organiziranja manifestacija i sajmova. Ono što svakako treba naglasiti kao najvažnija događanja za promociju i plasman poljoprivrednih proizvoda je „Internacionalni sajam pršuta (ISAP)“ u Tinjanu, „ISTRAVIRGIN“ – dane mladog maslinovog ulja u Vodnjanu, „Međunarodni sajam S klobasicom u Europu“ u Svetom Petru u šumi, „VINISTRA“ – međunarodni sajam vina i vinarske opreme, zatim „Dani meda i mednih delicija u centralnoj istri“, „Dani terana i tartufa u Motovunu“, „Pazinski sajam“, „Putevima okusa središnje Istre“ i mnoge druge.

U Vukovarsko - srijemskoj županiji postoji veliki broj kulturnih i gastronomskih manifestacija koje uvijek idu jedna uz drugu. Najveća i najpoznatija od njih su državna smotra folkloru „Vinkovačke jeseni“ kao kulturna manifestacija. Za vrijeme Vinkovačkih jeseni koje traju sveukupno 10 dana u svom završnom vikendu posjeti između 100 – 150.000 posjetitelja. Točne brojke se ne znaju s obzirom na to da je jako puno dnevnih posjetitelja, i jako puno posjetitelja spava po kućanstvima rodbine i prijatelja. No za vrijeme trajanja Vinkovačkih jeseni smještajni kapaciteti cijele županije budu stopostotno popunjeni, kao i u velikim gradovima okolnih županija (Osijek, Đakovo, Slavonski brod). Iako su kulturna manifestacija za vrijeme trajanja jeseni održava je „Vinkovački jesenski poljoprivredni sajam“, zatim u centru grada je organiziran „Vinski sokak“, odnosno ugostiteljske kućice namijenjene isključivo vinarima sa područja VSŽ za promociju i plasman svojih proizvoda. Zatim brojni štandovi sa poljoprivrednim proizvodima, te također svi ugostiteljski objekti na području županije ostvaruju izniman uspjeh.

Također u rujnu se održava i „Iločka berba grožđa“, manifestacija koju posjeti otprilike 6.000 posjetitelja. Osim kulturnog i zabavnog programa, naglasak je na promociji vinarstva i vinogradarstva, obilasku vinograda i podruma, te raznim degustacijama.

Tablica 5. Dolasci i noćenja u VSŽ po mjesecima za 2022. godinu.

	Siječanj	Veljača	Ožujak	Travanj	Svibanj	Lipanj	Srpanj	Kolovoz	Rujan	Listopad	Studeni	Prosinac
Dolasci	1.934	2.141	3.139	7.599	10.973	9.066	4.769	5.361	10.487	9.749	9.712	6.825
Noćenja	5.073	5.361	6.852	14.665	17.319	14.707	9.571	11.300	20.427	17.752	16.597	10.145

Izvor : Izvješće o izvršenju godišnjeg programa rada za 2022. godinu, Turistička zajednica Vukovarsko srijemske županije. Dostupno na : <https://srijem-slavonija.eu/files/file/doc/2023/izvjesce-o-izvršenju-godisnjeg-programa-rada-za-2022-g.pdf> , str 5. (pristupljeno 10.06.2024.)

Koliko su ove dvije manifestacije u rujnu bitne, moglo se iščitati iz tablice 5 iz koje je vidljivo da je rujan u Vukovarsko-srijemskoj županiji najposjećeniji, te ga slijedi studeni kao mjesec obilježavanja „Dana sjećanja na žrtve Vukovara“ i svibanj u kojem se održava još jedna značajna manifestacija pod nazivom „Svi za Jedno Hrvatsko naj“. To je manifestacija u gradu Vukovaru u kojoj se predstavljaju svi proizvođači poljoprivrednih i tradicijskih proizvoda, kao i rukotvorina i suvenira sa područja županije no i iz ostatka Hrvatske, te se prezentira i kultura, glazba, tradicijska odjeća i slično te privlači pozornost i sudionika i posjetitelja iz cijele Hrvatske ali i regije. Još bitne manifestacije za plasman poljoprivrednih proizvoda u VSŽ su „DunavFest“, „Vinkovo u Iloku“, „Dani Traminca“, „Ilok walk and wine“, „Dani Meda“, „Dani voćara u Tovarniku“, „Bundevijada“, „Art festival Loze“, „Dani pjenušca i jagoda“, „Pčelarski dani“ te razne fišijade i čobanijade diljem županije.

3.2. Odabrani primjeri uspješne integracije poljoprivrede i turizma u Istri

Integracija poljoprivrede i turizma u Istri predstavlja izvrstan primjer sinergije između dva ključna sektora koji su od vitalnog značaja za ekonomiju regije. Istra, kao jedna od najpoznatijih turističkih destinacija u Hrvatskoj, također je poznata po svojoj bogatoj poljoprivrednoj tradiciji i visokokvalitetnim poljoprivrednim proizvodima. Upravo je ova kombinacija turizma i poljoprivrede doprinijela stvaranju autentičnog i sveobuhvatnog iskustva za posjetitelje, istovremeno potičući lokalnu ekonomiju i održivost ruralnih područja.

Ruralni turizam predstavlja važan segment turističke ponude u Istri. Ova vrsta turizma omogućuje posjetiteljima da sudjeluju u poljoprivrednim aktivnostima poput

berbe maslina ili grožđa, traženja tartufa, berbe voća ili povrća te sudjelovanja u pripremi tradicionalnih jela. Osim toga, smještaj u seoskim kućama, agroturističkim objektima ili ruralnim imanjima pruža autentičan doživljaj života na selu i omogućuje gostima da se povežu s prirodom i lokalnom zajednicom.

3.2.1. Antonija Mrzlić Budak – najuzornija seoska žena 2022. godine

Značajan primjer povezanosti poljoprivrednih proizvoda i turizma Istre je angažman gospođe Antonije Mrzlić Budak, koja je 2022. godine dobila titulu “Najuzornija hrvatska seoska žena” (Čabaravdić, 2022.). Radi se o vlasnici Pršutarne Budak u Svetom Petru u šumi i poljoprivrednici od 34 godine, koja se bavi organskom proizvodnjom domaćih poljoprivrednih proizvoda, tradicionalnih za Istru te iste prodaje na prodajnim mjestima. U proizvodnji nude domaći istarski pršut, žitarice, domaće svinjske kobasice i povrće koje uzgajaju na svojim njivama. Većinu svojih poljoprivrednih proizvoda prodaju na kućnom pragu, odnosno plasiraju ih kroz konobu u kojoj ugošćuju brojne grupe i pojedince.

Antonija Mrzlić Budak, izabrana kao najuzornija hrvatska seoska žena u 2022. godini na izboru u Čakovcu, predstavlja inspirativan primjer posvećenosti, predanosti i uspjeha u ruralnom okruženju. Njezin rad i doprinos lokalnoj zajednici ističu se kao izvanredan primjer kako se ustrajnošću, znanjem i entuzijazmom može postići izvanredan uspjeh u poljoprivredi i ruralnom razvoju. Rođena i odrasla u ruralnom području Hrvatske, Antonija je od najranijih dana bila povezana s poljoprivredom i ruralnim načinom života. Njezina ljubav prema zemlji, biljkama i životinjama motivirala ju je da se posveti poljoprivredi i razvoju svog domaćinstva. Kroz godine rada i truda, Antonija je postigla izvanredne rezultate u svojoj poljoprivrednoj proizvodnji, istovremeno aktivno sudjelujući u lokalnoj zajednici i promicanju ruralnog razvoja.

Slika 2. Antonija Mrzlić Budak i pršutarna Budak

Izvor: Čabaravdić, A. (2022): Antonija Mrzlić Budak – najuzornija hrvatska seoska žena u 2022., dostupno na: <https://gospodarski.hr/rubrike/ostalo/antonija-mrzlic-budak-najuzornija-hrvatska-seoska-zena-u-2022/>, (pristupljeno 12.03.2024.)

Jedan od ključnih aspekata Antonijinog rada je održiva poljoprivredna praksa koja naglašava važnost zaštite okoliša, očuvanja prirodnih resursa i promicanja bioraznolikosti. Kroz primjenu modernih tehnologija, ali i tradicionalnih metoda, Antonija je uspjela ostvariti visoke prinose u svojoj poljoprivrednoj proizvodnji, istovremeno poštujući principe održivosti i ekološke osviještenosti. Osim što je postigla izvrsne rezultate u poljoprivredi, Antonija je također aktivno angažirana u lokalnoj zajednici kao zagovornica ruralnog razvoja i unapređenja kvalitete života na selu. Kroz svoj volonterski rad, edukaciju i promicanje ruralnih vrijednosti, Antonija inspirira druge žene i mlade da se uključe u poljoprivrednu proizvodnju i aktivno sudjeluju u razvoju svojih zajednica. Iako je dio mladenačkog života provela u Americi, odlučila je vratiti se u Hrvatsku odnosno Istru, te osnovati obitelj i baviti se poljoprivredom i ugostiteljstvom u Svetom Petru u šumi. Svakako za njihov obiteljski uspjeh u

poslovanju pridonosi mikrolokacija samog gospodarstva, odnosno što je Istra već odavno prepoznata na turističkoj karti, te promocija Turističke zajednice centralne Istre kao jedne od vodećih ruralnih destinacija u Hrvatskoj uz bogatu eno-gastronomsku ponudu.

3.2.2. Design hotel i vinarija Roxanich

Smješten u Motovunu, centralnom dijelu Istre, ovaj hotel je primjer spoja ruralnog i luksuznog turizma. Mladen Rožanić je kao učenik vinara iz doline rijeke Rhône, od rane je dobi krenuo na globalno hodočašće po različitim vinskim kućama prije nego što se smjestio u svojoj rodnoj Istri. Njegova vina su namjerno neizbrušena i „nedovršena“ jer ih on smatra pozornicama, te vinarstvo smatra umjetnošću. Roxanichevi vinogradi obuhvaćaju povijesno cijenjene lokalitete. Obronci vinograda blagi su, s laganim povjetarcima čak i na vrhuncu ljeta, a pogoduju mu hladna strujanja zraka od planina prema moru tijekom noći i zatim od mora natrag prema kopnu tijekom dana. (Roxanich.com , 2024.)

Više od dva desetljeća vinarija proizvodi strogo ograničene količine vina, koja su dugo dozrijevana i rijetka. Trenutno imaju 20 različitih etiketa organskih vina, koje plasiraju na tržište diljem Europe, no i u daleke zemlje poput Japana i Hong Konga. Cijela filozofija proizvodnje vina temeljena je na prirodnim i tradicionalnim metodama. Putem online wine shopa mogu se kupiti određene kolekcije vina, pomno izabrane od strane proizvođača. A luksuzni hotel, restoran i vinarija su otvoreni za posjetitelje.

Hotel smješten na obronku brežuljka, ispod Motovuna, sa pogledom na doline rijeke Mirne, nudi smještaj u 32 luksuzno opremljene sobe i apartmana. U sklopu hotela se nalazi vanjski bazen i wellness centar, zatim lobby bar u kojemu se može uživati u cigarama i žestokim pićima. Dok se ponuda restorana bazira na tradicionalnim jelima sa suvremenim dodirima od lokalno uzgojenih organskih proizvoda. Također u sklopu hotela se nalazi konferencijska dvorana za do 120 osoba.

Rožanićev vinski podrum nalazi se unutar brda, odmah ispod hotela. Svaka od četiri razine posvećena je određenom dijelu vinarskog procesa – vinifikaciji i maceraciji, dozrijevanju i arhiviranju. Veliki finale događa se u dvorani za degustaciju, gdje posjetitelji mogu mirno i duboko uroniti u cijeli svemir doživljaja Roxanich vina.

3.2.3. Chiavalon maslinovo ulje

Chiavalon obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo iz Vodnjana specijalizirano je za uzgoj maslina i proizvodnju visokokvalitetnog ekstra djevičanskog maslinovog ulja. Obitelj je 1997. godine imala u posjedu svega 50 stabala maslina, dok se ta broja sada popela na 12.000 stabala, te u vlasništvu kooperanata još 10.000 stabala maslina. Cjelokupna proizvodnja je pod ekološkim nadzorom te su sva proizvedena ulja organska i imaju zaštićenu oznaku izvornosti.

Na imanju imaju nekoliko različitih paketa za obilazak maslinika i uljare, gdje se posjetitelji mogu upoznati sa cjelokupnim procesom proizvodnje maslinovog ulja, degustacijom te kupovinom proizvoda. Kušaonu maslinovog ulja su otvorili prvi u Istri 2008. godine te su 2024. godine u Toscani na natjecanju Premio il Magnifico zaprimili nagradu za najbolji oleoturizam u Europi.

Osim maslinarstva bave se i ratarstvom i povrtlarstvom na 185 hektara zemljišta u dolini rijeke Raše uzgajaju pšenicu, ječam, pir, zob te lubenice i rajčice od kojih imaju novi proizvod ekološki umak od rajčice. (chiavalon.hr , 2024.)

3.3. Odabrani primjeri uspješne integracije poljoprivrede i turizma u Vukovarsko – srijemskoj županiji

Iako su statistički pokazatelji znatno manji nego na području Istre, ruralni turizam na području Vukovarsko – srijemske županije je u konstantnom porastu. Može se uočiti kako je se počela pridavati sve veća pažnja razvoju ruralnog turizma u što je uključena lokalna zajednica zajedno sa privatnim ugostiteljima i poljoprivrednicima.

3.3.1. Grad Ilok

Grad Ilok je najistočnije naselje Republike Hrvatske smješten na rijeci Dunav. Nadaleko poznat po svojim brežuljcima, odnosno posljednjim obroncima Fruške gore kao vrlo plodonosno tlo za uzgoj vinove loze. Grad je bogate kulturne baštine , te se njegova srednjovjekovna jezgra smatra jednom od najvažnijih fortifikacijskih

kompleksa Podunavlja. Unutar srednjovjekovnih zidina smješten je gradski muzej i dvorac Odescalchi, kao i franjevački samostan i crkva svetog Ivana Kapistrana.

Ilok i vino su nerazdvojni već više od dva tisućljeća, te su vina vrhunske kvalitete, sa ZOI zaštićenim oznakama izvornosti. Također imaju bogatu eno-gastronomsku ponudu temeljenu upravo na vinskom turizmu. Zanimljivo je da su Iločki vinski podrumi smješteni u samom naselju, te se u gotovo svakoj ulici nalazi jedna vinarija – podrum, dok su vinogradi smješteni na okolnim brežuljcima.

Kao najveći proizvođač tu su Iločki podrumi, kao i deseci drugih vinara i podrumara koji iz godine u godinu obogaćuju turističku ponudu u Vukovarsko srijemskoj županiji ulaganjem u otvaranje novih smještajnih kapaciteta uz postojeće i nove kušaoone vina u kojima ugošćuju brojne turiste. Neki od poznatih vinara iz Iloka su „Vina Papak“, „Vinarija Knezović“, „Trs“, „Buhač“, „Čobanković“, „podrumi Krešić“ i ostali.

Većina ih nudi svojim gostima degustacije vina u kušaoonama uz prikladne zalogaje kao što je „Iločki ćevap“, a lokalna turistička zajednica nudi organizaciju obilazaka i degustacija u više podruma po prethodnom dogovoru, kao i turistički vlakić „Traminac Express“ koji vodi grupe u obilazak srednjovjekovnog grada te posjećuju Stari podrum, Vukovo i Principovac.

Svakako treba izdvojiti Stare podrumne, koje su izgradili kneževi Odescalchi u 17 stoljeću na području podruma Nikole Iločkog iz 15. stoljeća. Danas se u Starim podrumima nalazi restoran, te turističko naselje Stari podrum sa 18 smještajnih jedinica. Također su moguće degustacijske rute obilaska stoljetnih podruma.

Turistička zajednica grada Iloka u suradnji sa županijom, intenzivno radi na poboljšanju turističke ponude. Razvijene su tematske planinarske i biciklističke rute, te se može uživati u lovu, ribolovu te sportskim aktivnostima poput tenisa ili golfa. Također sudjeluju u posebnim sezonskim programima poput: „Biciklom na berbu“, „Ej berem grožđe“, „Čuvari vinograda“ (TZ ILOK , 2024.). U gradu Iloku se nalazi tri hotela kategorizacije četiri zvjezdice, te deseci privatnih iznajmljivača čiji se rast kontinuirano bilježi. Osim manifestacije „Iločka berba grožđa“ koja se obilježava ove godine po 57. puta i privlači brojne posjetitelje, kao i proslave „Svetog Vinka zaštitnika vinara“ turistička zajednica je u suradnji sa vinarima organizator mnogih drugih mlađih manifestacija u svrhu promocije Grada Iloka kao turističke destinacije te promocije samih vinara. Neke od manifestacija su „Ilok walk and wine“, „Delicium mundi“, „Dani Traminca“, „Dani pjenušca i jagoda“, „Srijemski doručak u vinogradu“ i mnoge druge. Osim individualnih posjetitelja prisutne su i grupe na jednodnevnim izletima kruzerom

koji plovi Dunavom. Ilok je svakako najatraktivnija destinacija Vukovarsko – srijemske županije, te nakon Vukovara i Vinkovaca bilježi najveći broj posjetitelja i noćenja u županiji. (TZ Grada Iloka, 2024.)

3.3.2. OPG Štalajmer

Jedan od primjera uspješnog obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva (OPG) u Vukovarsko-srijemskoj županiji je OPG Štalajmer MED. Članovi su i suosnivači zadruge „Vrhunsko Vukovarsko“, koja okuplja male i velike proizvođače te OPG-ove sa područja grada Vukovara i okolice sa ciljem stvaranja prepoznatljivosti kvalitete i izvornosti proizvoda te olakšavanja plasmana na tržište. Ovo gospodarstvo ističe se kao primjer uspješne integracije tradicionalnih poljoprivrednih praksi s modernim pristupima proizvodnji, te promicanju lokalnih proizvoda i ruralnog turizma. OPG Štalajmer MED bavi se raznolikom poljoprivrednom proizvodnjom, uključujući uzgoj žitarica, voća, povrća te stočarstvo te naročito proizvodnju meda. Njihova poljoprivredna proizvodnja temelji se na održivim praksama i ekološkoj osviještenosti, što rezultira visokokvalitetnim proizvodima i prinosima. Osim toga, OPG aktivno sudjeluje u zaštiti okoliša i očuvanju biološke raznolikosti kroz primjenu ekološki prihvatljivih metoda uzgoja i proizvodnje.

Slika 3. Med kao domaći proizvod OPG – a Štalajmer MED

Izvor: Facebook (2024): OPG Štalajmer MED, dostupno na: <https://web.facebook.com/profile.php?id=100036964607043>, (pristupljeno 20.05.2024.)

Osim poljoprivredne proizvodnje, OPG se bavi i ruralnim turizmom, nudeći posjetiteljima autentično iskustvo života na selu, degustacije domaćih proizvoda te razne aktivnosti poput obilaska farme i vožnje kočijom. Ova integracija poljoprivrede i

turizma pruža dodatni izvor prihoda gospodarstvu te promiče lokalne proizvode i ruralni razvoj.

OPG Štalajmer MED također se ističe kao primjer dobre prakse u promociji lokalnih proizvoda i suradnje s lokalnom zajednicom. Kroz sudjelovanje ali i organizaciju različitih događanja, poput sajмова i degustacija, OPG promiče svoje proizvode i potiče svijest o važnosti podrške lokalnim proizvođačima. Također, aktivno sudjeluju u lokalnim inicijativama za ruralni razvoj i unapređenje kvalitete života na selu. OPG Štalajmer MED predstavlja primjer uspješnog obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva u Vukovarsko-srijemskoj županiji, koje kroz svoj rad doprinosi održivom razvoju lokalne zajednice, promicanju lokalnih proizvoda te unapređenju ruralnog turizma.

3.3.3. Kopicland

Kopicland je seosko gospodarstvo otvoreno u proljeće 2022 godine i pravo osvježenje na gastronomskoj sceni Vukovarsko – srijemske županije. Prostire se na površini od 4 hektara, te se nalazi malenom selu Marinci u općini Nuštar. Udaljeno je 10 ak kilometara od gradova Vukovara i Vinkovaca. Nudi smještaj robinzonskog turizma u 18 drvenih bungalova kapaciteta za dvije osobe. Te restoran sa ponudom isključivo domaće i tradicionalne hrane. Većina namirnica u restoranu je vlastite proizvodnje ili od provjerenih dobavljača iz okolice. Na samom gospodarstvu se nalazi šljivik sa 600 šljiva od kojih se proizvode domaći pekmezi i rakije koji se poslužuju ili prodaju u sklopu gospodarstva. Imanje se nalazi uz sto hektara šume u kojoj se može uživati u šetnji, vožnji quadom ili paintballu.

Restoran kapaciteta 200 osoba je prigodan za organizaciju poslovnih sastanaka, team buildinga, proslave rođendana, obiteljskih događanja manjih vjenčanja i slično. Tijekom cijele godine organiziraju se tamburaške i klapske večeri, kao i nastupi stand up komičara. A velika terasa tijekom toplijih mjeseci ugošćuje i veće događaje poput organizacije koncerata regionalnih izvođača. U sklopu restorana je veliki kutak za djecu sa prigodnim igralištem kao i brojim sportskim sadržajima, te postoji mogućnost iznajmljivanja bicikala i quadova. Također na samom imanju su smještene domaće životinje koje su zanimljive upravo najmlađim posjetiteljima. (kopicland-marinci.eatbu.com , 2024.).

4. KRITIČKA ANALIZA MEĐUOVISNOSTI TURIZMA I POLJOPRIVREDE U RAZMATRANIM ŽUPANIJAMA

Turizam u hrvatskome gospodarstvu ima istaknutu ulogu jer je u 2019. godini njegov izravan udio u BDP-u iznosio 11,8 % te je 2022. godine 6,5 % ukupno zaposlenih bilo zaposleno u području ugostiteljstva (Andabaka A., Družić I., i ostali autori, 2024). Uloga turizma u razvoju županija vrlo je važna, ali nedvojbeno postavlja određena ograničenja drugim sektorima, poput poljoprivrede. Ovo poglavlje istražuje upravo ta ograničenja i njihov utjecaj na provedbu poljoprivrednih aktivnosti unutar županija. Analizirat će se na koji način turističke aktivnosti mogu ograničiti ili pospješiti razvoj poljoprivrede te kako ove dvije industrije mogu koegzistirati u harmoniji ili sukobu. Također će se istražiti potencijalne buduće perspektive i strategije koje mogu poboljšati sinergiju između turizma i poljoprivrede u županijama, osiguravajući održivost i prosperitet oba sektora u narednim godinama. Marketing poljoprivrednih proizvoda ima ključnu ulogu u potpori razvoja turizma, jer hrana i lokalni proizvodi često predstavljaju važan dio turističke ponude svjetskih destinacija. No, unatoč potencijalnim koristima, postoje brojni izazovi i rizici koji mogu utjecati na ovu vezu između poljoprivrede i turizma.

4.1. Analiza razvojnih ograničenja

Jedan od glavnih izazova je sezonska priroda poljoprivredne proizvodnje kao i sezonalnost turizma naročito u priobalju. Većina poljoprivrednih proizvoda je sezonska, što znači da turizam koji se oslanja na te proizvode može biti podložan sezonskim fluktuacijama (Torres, 2011.). Na primjer, destinacija poznata po svojim voćnjacima može privući turiste tijekom sezone berbe, ali se može suočiti s problemom nedostatka turista tijekom ostatka godine.

Drugi izazov je logistička infrastruktura. U mnogim ruralnim područjima, gdje se često nalaze poljoprivredna gospodarstva, nedostaje odgovarajuća infrastruktura za skladištenje, transport i distribuciju poljoprivrednih proizvoda (Slocum, 2017.). To može otežati učinkovito plasiranje proizvoda na turističko tržište, osobito ako destinacija privlači veliki broj turista. Osim toga, tu su i pitanja kvalitete proizvoda i standarda.

Turisti sve više traže autentične domaće proizvode, ali istovremeno očekuju visoku kvalitetu i poštivanje standarda sigurnosti hrane. Nepridržavanje ovih standarda može dovesti do gubitka povjerenja turista i negativno utjecati na reputaciju destinacije.

Globalizacija je učinila poljoprivredne proizvode dostupnima diljem svijeta, što znači da se odredišta koja se oslanjaju na lokalne proizvode moraju suočiti s konkurencijom s drugih tržišta. To može otežati plasman proizvoda i smanjiti profitabilnost lokalnih proizvođača. Kako bi se prevladali ovi izazovi i rizici, potrebna je sveobuhvatna strategija koja uključuje suradnju između sektora poljoprivrede, turizma i države (Slocum, 2017.).

Svojim prirodnim resursima i raznolikim ponudama, Istra je postala jedna od vodećih turističkih destinacija u Hrvatskoj. Međutim, iako turizam donosi značajne prihode i razvoj, postoji nekoliko ograničenja koja utječu na daljnji turistički razvoj i istovremeno na poljoprivredu, koja je tradicionalno bila važna gospodarska grana u Istri. Jedno od glavnih ograničenja turističkog razvoja u Istarskoj županiji je sezonska priroda turizma. Sezonska fluktuacija posjetitelja, s vrhuncem ljeti, stvara pritisak na infrastrukturu, prirodne resurse i lokalnu zajednicu (AURORA, 2021.). Ovo može dovesti do preopterećenosti lokalnih resursa, posebno vode, energije i infrastrukture, što može negativno utjecati na kvalitetu života stanovnika i održivost destinacije. Također, sezonski turizam stvara nesigurnost za lokalne gospodarstvenike i radnike u turističkom sektoru (Institut za turizam, 2022.), koji su često prisiljeni tražiti alternativne izvore prihoda tijekom zimskih mjeseci.

Drugo ograničenje je povezano s prostornim planiranjem i očuvanjem prirodnog okoliša. Istra je poznata po svojim netaknutim prirodnim ljepotama, ali istovremeno je potrebno balansirati razvoj turizma s očuvanjem okoliša. Nepravilno planiranje turističkih projekata može dovesti do prekomjerne urbanizacije obale i otoka, degradacije ekosustava, gubitka bioraznolikosti i smanjenja kvalitete života lokalnog stanovništva (ZZJZ, 2018.). Stoga je važno uspostaviti stroge regulative i standarde koji će osigurati održiv razvoj turizma i zaštitu prirodnih resursa.

Treće ograničenje turističkog razvoja u Istri je povezano s socio-ekonomskim pitanjima, kao što su sezonski rad i nedostatak kvalitetnih radnih mjesta. Iako turizam pruža mnogo poslovnih prilika, većina tih poslova je sezonska i često nisko plaćena. To može dovesti do sezonske migracije radne snage i depopulacije ruralnih područja, što može imati negativan utjecaj na poljoprivredu i lokalnu zajednicu (Slocum, 2017.).

Također, nedostatak kvalitetnih radnih mjesta može utjecati na odlazak mladih ljudi iz regije u potrazi za boljim mogućnostima, što može dovesti do starenja stanovništva i smanjenja društvene vitalnosti.

Što se tiče poljoprivrede, iako je tradicionalno bila važna gospodarska grana u Istri, suočava se s brojnim izazovima koji ograničavaju njen daljnji razvoj. Jedan od glavnih izazova je fragmentacija zemljišta i nedostatak modernizacije poljoprivrednih gospodarstava (Kosinožić, 2014.). Mnoge obiteljske farme su male i neefikasne, što otežava konkurentnost na tržištu i održivost poslovanja. Osim toga, sve veći pritisak na zemljište radi turističkog razvoja može dovesti do smanjenja poljoprivrednih površina i gubitka plodnog tla, što može ugroziti sigurnost hrane i lokalnu ekonomiju.

Drugi izazov je povezan s promjenama u klimi i ekstremnim vremenskim uvjetima, koji mogu imati negativan utjecaj na poljoprivrednu proizvodnju. Suše, poplave, oluje i druge prirodne katastrofe mogu uništiti usjeve, oštetiti infrastrukturu i dovesti do gubitka prihoda za poljoprivrednike (Torres, 2011.). Klimatske promjene također mogu utjecati na sezonske obrasce rasta i razvoja biljaka te prouzročiti promjene u lokalnim ekosustavima, što dodatno komplicira poljoprivrednu proizvodnju.

Unatoč ovim izazovima, postoje i prilike za unapređenje turističkog razvoja i poljoprivrede u Istarskoj županiji. Diverzifikacija turističke ponude, promocija održivog turizma, ulaganje u infrastrukturu, poticanje lokalne poljoprivredne proizvodnje i modernizacija poljoprivrednih gospodarstava mogu pomoći u očuvanju prirodnih resursa, stvaranju novih poslovnih prilika i poboljšanju kvalitete života stanovnika. Ključno je uspostaviti ravnotežu između turističkog razvoja i očuvanja okoliša te promovirati održivi razvoj koji će osigurati prosperitet regije i budućim generacijama.

Jedno od ključnih ograničenja turističkog razvoja u Vukovarsko-srijemskoj županiji je povezano s ratnom prošlošću i posljedicama Domovinskog rata. Grad Vukovar, kao simbol otpora i stradanja tijekom rata, još uvijek se suočava s obnovom infrastrukture, kao i psihološkim i socijalnim posljedicama (Čengić, 2012.). Iako je grad postao važna turistička destinacija zbog svoje povijesne važnosti, još uvijek postoji potreba za ulaganjem u obnovu i revitalizaciju kako bi privukao veći broj posjetitelja. Osim toga, Vukovarsko-srijemska županija suočava se s nedostatkom turističke infrastrukture i ponude. Nedostatak hotela, hostela, kvalitetnih restorana i turističkih atrakcija otežava privlačenje turista i produženje boravka (VSŽ, 2017.). Potrebno je ulaganje u razvoj

turističke infrastrukture kako bi se stvorili bolji uvjeti za posjetitelje i poboljšala turistička ponuda.

Daljnje ograničenje je nedostatak promocije turističkih potencijala županije i nedostatak stručnih kadrova u turizmu. Iako Vukovarsko-srijemska županija obiluje prirodnim ljepotama, kulturnim spomenicima i ruralnim područjima, često je nedovoljno promovirana kao turistička destinacija. Nedostatak marketinških aktivnosti i promocije rezultira nedovoljnom prepoznatljivošću na turističkom tržištu te nedostatkom svijesti o bogatstvu i raznolikosti ponude (Randall, 2012.).

Kada je riječ o poljoprivredi, Vukovarsko-srijemska županija se suočava s nizom izazova koji ograničavaju njen daljnji razvoj. Jedan od tih izazova je depopulacija ruralnih područja i odlazak mladih ljudi u potrazi za boljim životnim uvjetima u gradovima ili inozemstvu (VUSZ, 2021.). To rezultira starenjem stanovništva u ruralnim područjima te nedostatkom radne snage u poljoprivredi. Osim toga, postoje i problemi povezani s pristupom zemljištu, tehnologiji i kapitalu. Veliki dio poljoprivrednog zemljišta je u privatnom vlasništvu, što može otežati pristup. Nedostatak investicija u modernu tehnologiju i opremu također može ograničiti produktivnost i konkurentnost domaće poljoprivrede (VUSZ, 2021.).

Klimatske promjene predstavljaju dodatni izazov za poljoprivredu u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Ekstremni vremenski uvjeti poput suša, poplava i ekstremnih temperatura mogu imati negativan utjecaj na poljoprivrednu proizvodnju, ugrožavajući prinose i kvalitetu usjeva. Svakako treba staviti najveći naglasak na klimatske promjene koje su iz godine u godinu sve izraženije te su njihove posljedice svake godine sve veće i sve teže ih podnose svi dionici društva. Odnosno klimatske promjene donose poljoprivrednicima sve veće financijske gubitke, što nerijetko dovodi do odustajanja bavljenjem poljoprivredom. Potrošači trpe štete u vidu poskupljenja cijena prehrambenih proizvoda, uvozom jeftinijih i samim time konzumiramo jeftinije proizvode upitne kvalitete i upitnih sustava kontrole. Također postoji problematika u vidu obrane od ekstremnih klimatskih uvjeta odnosno gotovo ne postojeća obrana od tuča koje su možda najveći uzročnik šteta na usjevima, te nemamo dovoljno razvijen hidro-meliorizacijski sustav u borbi protiv suša. Odnosno jako malo poljoprivrednih površina ima visoko razvijen sustav navodnjavanja koji je neophodan u suočavanju sa sušama.

Usprkos tim izazovima, postoje i prilike za unapređenje turizma i poljoprivrede u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Diversifikacija turističke ponude, ulaganje u obnovu i

infrastrukturu, promocija ruralnog turizma i lokalnih proizvoda te podrška mladim poljoprivrednicima mogu pomoći u poticanju održivog razvoja i stvaranju novih poslovnih prilika u županiji. Ključno je uspostaviti suradnju između javnog sektora, privatnog sektora i lokalne zajednice kako bi se osigurala dugoročna održivost i prosperitet Vukovarsko-srijemske županije.

4.2. Mogući načini prevladavanja razvojnih ograničenja

Unapređenje turizma u Istarskoj i Vukovarsko – srijemskoj županiji putem promocije poljoprivrednih proizvoda može biti izuzetno korisno za diversifikaciju turističke ponude, poticanje lokalne ekonomije te promociju održivog načina života i prehrane. Preporuke Europske unije na razvitak održivog turizma odnose se prvenstveno na optimalno korištenje prirodnih resursa, poštivanje socio - kulturne autentičnosti lokalne zajednice, te osiguravanje dugoročnog gospodarskog poslovanja koji koristi svim dionicima društva

Jačanje cjelogodišnjeg i regionalnog turizma te uz očuvan okoliš i klimu treba biti prioritet. Održivim razvojem trebala bi se smanjiti izraženost sezonalnosti turizma. Razvijanje turističkih ruta koje uključuju posjete lokalnim farmama, vinogradima, maslinicima i drugim poljoprivrednim gospodarstvima mogu pomoći jačanju lokalnog i regionalnog turizma. . Ove rute mogu obuhvatiti vođene ture, degustacije proizvoda, edukativne programe o poljoprivredi te mogućnosti za sudjelovanje u berbi ili drugim aktivnostima na farmama.

Uključivanje lokalne vlasti i turističkih zajednica na organiziranje sve većeg broja sajмова, festivala i manifestacija posvećenih promociji poljoprivrednih proizvoda. Takvi događaji mogu privući turiste i lokalno stanovništvo te pružiti priliku za promociju i prodaju domaćih proizvoda, odnosno ostvarivanje kontakata i umrežavanje ugostitelja i poljoprivrednika. . Poticanje suradnje između lokalnih poljoprivrednih proizvođača i restorana kako bi se promovirali lokalni proizvodi i tradicionalna istarska i slavonska kuhinja. Restorani mogu koristiti domaće sastojke u svojim jelovnicima te istaknuti izvore svojih proizvoda.

Organizacija edukativnih programa i radionica za turiste o tradicionalnim metodama poljoprivredne proizvodnje, procesima proizvodnje maslinovog ulja, vina, meda i drugih

lokalnih proizvoda. Ovo može pomoći u podizanju svijesti o važnosti očuvanja poljoprivredne baštine i poticanju lokalne ekonomije. Razvoj online platformi za promociju i prodaju poljoprivrednih proizvoda iz Istre te Slavonije i Srijema. Ovo može uključivati stvaranje web stranica, internetskih trgovina, društvenih mreža i drugih digitalnih kanala koji će omogućiti pristup proizvodima širokoj publici, uključujući i turiste koji posjećuju Istru i Slavoniju.

Podrška lokalnim poljoprivrednim proizvođačima u procesu certificiranja proizvoda i dobivanju europskih oznaka kvalitete poput OZP-a (oznaka zemljopisnog podrijetla) za jaka alkoholna pića poput rakija, zatim ZOZP (zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla) i ZOI (Zaštićena oznaka izvornosti) koje se koriste za prehrambene proizvode i vino. Također postoji i ZTS odnosno zajamčeno tradicionalni specijalitet. Pri Hrvatskoj gospodarskog komori mogu se dobiti oznake Izvorno Hrvatsko, i Hrvatska kvaliteta, dok je nova oznaka ministarstva poljoprivrede Dokazana kvaliteta hrvatska. Ove oznake pružaju dodatno jamstvo kvalitete i autentičnosti proizvoda te mogu privući pažnju turista. Uspostavljanje suradnje s turističkim agencijama kako bi se uvrstili poljoprivredni doživljaji u njihove turističke pakete i ponude. Turističke agencije mogu promovirati poljoprivredne ture i aktivnosti te olakšati organizaciju posjeta farmama i degustacija.

Slika 4. Europske oznake kvalitete poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda

Izvor : Ministarstvo poljoprivrede, Hrvatski zaštićeni poljoprivredni i prehrambeni proizvodi, 2024, dostupno na: https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/hrana/zoi-zozp-zts/katalog_zasticenih_proizvoda%20WEB.pdf , (Pristupljeno: 12.06.2024.)

Proizvodi sa navedenim oznakama sa područja Istarske županije su: Istarski pršut (ZOI), Istra – ekstra djevičansko maslinovo ulje (ZOI), meso Istarskog goveda – Boškarina (ZOI). Proizvodi sa područja Vukovarsko – srijemske županije: Slavonski kulen/kulin (ZOZP), Slavonski med (ZOI), Slavonska kobasica (ZOZP) te meso crne slavonske svinje (ZOZP). Proizvodi sa prijelaznom nacionalnom zaštitom kojima predstoji registracija na EU razini su Istarski med, i Istarski ovčji sir (ZOI). Ukupno je u Republici Hrvatskoj registrirano 48 proizvoda, dok ih je 4 u prijelaznom razdoblju.

Kroz ove mjere, Istarska i Vukovarsko – srijemska županija mogu unaprijediti turizam promovirajući svoju bogatu poljoprivrednu baštinu i pružajući turistima autentične i nezaboravne doživljaje povezane s ruralnim životom i tradicionalnim proizvodima. Ovo ne samo da će doprinijeti ekonomskom razvoju regije već i očuvanju njenog kulturnog identiteta i prirodnih resursa.

4.3. Budući trendovi razvoja turizma županija kroz zastupljenost poljoprivrede

Budući trendovi razvoja turizma u Istarskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji mogli bi uključivati sve veću zastupljenost poljoprivrede kao ključnog segmenta turističke ponude. Agroturizam, odnosno boravak na ruralnim gospodarstvima gdje se turisti mogu upoznati s poljoprivrednim aktivnostima i tradicionalnim načinom života, mogao bi postati sve popularniji oblik turizma (Torres, 2011.). Posjeti vinogradima, maslinicima, voćnjacima te sudjelovanje u berbi ili drugim poljoprivrednim aktivnostima privlačit će turiste željne autentičnih doživljaja i kontakta s prirodom.

Očekuje se da će gastronomski turizam ostati važan segment turističke ponude, s naglaskom na lokalne poljoprivredne proizvode. Razvoj eno-gastronomске ponude koja uključuje degustacije vina, maslinovog ulja, tradicionalnih jela i specijaliteta iz domaće kuhinje privući će turiste koji cijene autentične okuse i kvalitetu (Randall, 2012.). Budući trendovi u turizmu uključivat će sve veću potražnju za održivim turističkim destinacijama i praksama. Stoga će Istarska i Vukovarsko-srijemska županija možda staviti veći naglasak na promociju ekoloških i organskih poljoprivrednih proizvoda te održivih poljoprivrednih praksi kako bi privukle ekološki osviještene turiste.

Turističke aktivnosti koje pružaju edukativno iskustvo i omogućuju turistima da se uključe u poljoprivredne aktivnosti mogu postati sve popularnije. Radionice o pripremi tradicionalnih jela, tečajevi o proizvodnji vina ili maslinovog ulja te posjeti obiteljskim farmama pružit će turistima priliku da nauče više o poljoprivredi i lokalnoj kulturi (Slocum, 2017.). Korištenje digitalnih platformi, internetskih trgovina i društvenih mreža za promociju poljoprivrednih proizvoda moglo bi postati sve važnije. Online prisutnost omogućit će poljoprivrednicima iz Istarske i Vukovarsko-srijemske županije da dosegnu širu publiku i privuku turiste koji planiraju svoj boravak unaprijed.

Ovi trendovi ukazuju na sve veću važnost poljoprivrede u turističkoj ponudi Istarske i Vukovarsko-srijemske županije te na potencijalne mogućnosti za diversifikaciju turističke ponude i unapređenje lokalne ekonomije. Kroz pametno planiranje, promociju i suradnju između poljoprivrednika, turističkih agencija i lokalnih vlasti, ove dvije županije mogu iskoristiti svoje prirodne resurse i kulturnu baštinu kako bi privukle sve veći broj turista koji cijene autentična iskustva i održivi turizam.

5. ZAKLJUČAK

Iz analize razvoja poljoprivrede u Istarskoj i Vukovarsko – srijemskoj županiji u funkciji plasmana poljoprivrednih proizvoda kroz turizam, proizlazi nekoliko ključnih zaključaka. Važno je naglasiti da su poljoprivreda i turizam međusobno povezani sektori koji imaju veliki potencijal za sinergiju i zajednički razvoj. Istarska županija, s bogatom poljoprivrednom tradicijom i prepoznatljivim turističkim destinacijama, ima izuzetnu priliku iskoristiti tu povezanost kako bi unaprijedila plasman poljoprivrednih proizvoda kroz turizam.

Analiza je pokazala da turisti sve više cijene autentična iskustva i lokalne proizvode tijekom svojih putovanja. Stoga je promocija lokalnih proizvoda kao sastavnog dijela turističke ponude postala ključni element u privlačenju turista i produbljivanju njihovog doživljaja destinacije. Važno je istaknuti da Istarska županija već provodi brojne aktivnosti u ovom području, te uključuje bogatu ponudu lokalnih proizvoda poput maslinovog ulja, vina, meda, tartufa i drugih specijaliteta u svoju turističku ponudu. Također, županija posjeduje prekrasne ruralne krajobrazne i tradicionalna seoska gospodarstva koja pružaju autentična iskustva poljoprivrednog života. A već ostvaruje impresivne turističke rezultate u obalnom dijelu županije i sve više tih gostiju na svome putovanju posjećuje unutrašnjost i ruralna područja.

Analiza je također identificirala nekoliko izazova s kojima se Istarska županija suočava u plasmanu poljoprivrednih proizvoda kroz turizam. Izazovi se odnose na nedovoljnu koordinaciju između poljoprivrednika, turističkih aktera i lokalnih vlasti, nedovoljnu promociju i distribuciju proizvoda te nedostatak infrastrukture za prihvata turista na poljoprivrednim gospodarstvima. U cilju unapređenja plasmana poljoprivrednih proizvoda kroz turizam, preporučuje se uspostavljanje integriranog pristupa koji će uključiti sve relevantne dionike. To uključuje jačanje suradnje između poljoprivrednika, turističkih agencija, restorana, lokalnih vlasti i drugih aktera radi zajedničkog razvoja turističke ponude temeljene na poljoprivredi.

Također je važno ulagati u promociju i edukaciju za ugostitelje i turiste o lokalnim proizvodima te osigurati pristup tržištima i kanalima distribucije. Ovo može uključivati organizaciju gastronomskih događaja, stvaranje turističkih ruta posvećenih poljoprivredi, razvoj online platformi za prodaju proizvoda te poticanje restorana i ugostiteljskih objekata da koriste lokalne sastojke. Kroz ove mjere, Istarska županija može iskoristiti svoj poljoprivredni potencijal kako bi obogatila turističku ponudu,

potaknula lokalnu ekonomiju te očuvala i promovirala svoju bogatu kulturnu i gastronomsku baštinu. S pravilnim planiranjem, suradnjom i inovativnim pristupom, plasman poljoprivrednih proizvoda kroz turizam može postati ključni faktor održivog razvoja i konkurentnosti turističke destinacije Istre.

Vukovarsko-srijemska županija ima izuzetan poljoprivredni potencijal s obzirom na plodno tlo, povoljnu klimu i tradiciju obrade zemlje. Raznolikost poljoprivrednih kultura uključujući ratarske kulture, voćarstvo, vinogradarstvo te stočarstvo pruža bogatu paletu poljoprivrednih proizvoda koji bi mogli biti zanimljivi turistima. Postoje izazovi u vezi s plasmanom poljoprivrednih proizvoda kroz turizam u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Prvenstveno, nedostatak turističke infrastrukture i promocije poljoprivrednih doživljaja predstavlja prepreku u privlačenju turista koji bi bili zainteresirani za upoznavanje s poljoprivrednim radom i degustacijom lokalnih proizvoda.

Ratna prošlost regije ostavlja trag na poljoprivredi i turizmu. Iako su mnoge površine zemljišta i dalje plodne, postoje područja koja su još uvijek nepristupačna uzrokovanjem ratne štete, što može ograničiti pristup i upotrebu zemljišta u poljoprivredi i turizmu. Postoje i mogućnosti za unapređenje plasmana poljoprivrednih proizvoda kroz turizam u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Na primjer, razvoj agroturizma kao oblika turizma koji uključuje posjete farmama, voćnjacima i vinogradima, omogućio bi turistima da se upoznaju s poljoprivrednim radom i tradicijom te da degustiraju lokalne proizvode.

Promocija gastronomske ponude koja se temelji na lokalnim proizvodima, poput tradicionalnih jela s domaćim mesom, povrćem i voćem, može privući turiste koji traže autentične okuse regije. Partnerstva između poljoprivrednika, restorana i turističkih agencija mogu olakšati plasman i promociju poljoprivrednih proizvoda kroz turističke pakete i ponude. Ulaganje u obnovu ruralnih područja, turističke staze, edukativne programe i interpretacijske centre koji prikazuju tradicionalne poljoprivredne prakse i obrte moglo bi dodatno ojačati turističku privlačnost Vukovarsko-srijemske županije.

Uspješan plasman poljoprivrednih proizvoda kroz turizam zahtijevat će suradnju svih relevantnih dionika, uključujući poljoprivrednike, turističke organizacije, lokalne vlasti i udruge civilnog društva. Kroz integrirani pristup i zajedničke napore, Vukovarsko-srijemska županija može iskoristiti svoj poljoprivredni potencijal kako bi diversificirala turističku ponudu, unaprijedila lokalnu ekonomiju te promovirala svoju kulturu i tradiciju.

POPIS LITERATURE:

Knjige:

1. Andabaka A. i ostali autori, (2024): Gospodarstvo Hrvatske, udžbenici Sveučilišta u Zagrebu, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
2. Čavlek N. i suradnici (2011): Turizam – Ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb
3. Kosinožić, R. (2014): Istra, Pula: Istarska županija, Upravni odjel za kulturu
4. Lay, V. (2012): Nacionalni interesi razvoja Hrvatske kroz prizmu koncepta održivog razvoja, Zagreb : Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar"
5. Randall, J. (2012): Agriculture Tourism, Discovery Publishing House, Chicago
6. Slocum, S. (2017): Food and Agricultural Tourism: Theory and Best Practice, Routledge, London
7. Torres, R. (2011): Tourism and Agriculture: New Geographies of Consumption, Production and Rural Restructuring, Routledge, London

Znanstveni i stručni članci:

1. Čengić, D. (2012): Razvojni potencijali Vukovarsko-srijemske županije: u potrazi za strategijom razvoja, VSŽ zbornik, Institut Ivo Pilar, str. 455 – 466

Publikacije:

1. EkoConnect, (2022), Izveštaj o ekološkoj poljoprivredi 2022 Hrvatska, dostupno na: http://www.ekoconnect.org/tl_files/eko/p/Projekte/MOE-Laenderberichte/Izvestaj-o-ekoloskoj-poljoprivredi-HRVATSKA-EkoConnect-2022.pdf , pristupljeno 18.09.2024.
2. Horwath HTL, (2021), Standardizacija ključnih turističkih proizvoda Vukovarsko - srijemske županije, dostupno na: https://srijem-slavonija.eu/files/file/doc/2022/9/20211230_standardizacija-kljucnih-turistickih-proizvoda-vukovarsko-srijemske-zupanije.pdf, pristupljeno 10.06.2024.
3. Hrvatska turistička zajednica (2018): Turizam u brojkama, Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Zagreb

4. Institut za poljoprivredu i turizam (2022): Godišnji izvještaj o radu instituta 2022, dostupno na http://www.iptpo.hr/images/pdf/GODISNJI_IZVJESTAJ_IPTPO_2022_v.FINAL_on_line.pdf, pristupljeno 02.03.2024.
5. Institut za turizam, (2018), Strateški marketinški plan turizma Slavonije s planom brendiranja za razdoblje 2019.-2025., dostupno na https://srijem-slavonija.eu/files/file/doc/2021/SMP_SLAVONIJA-19-25.pdf pristupljeno 10.06.2024.
6. Istarska županija (2015): Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025, dostupno na www.istra.hr/.app/upl_files/Master_Plan_turizma_Istarske_zupanije:2015-2025.pdf , pristupljeno 02.03.2024.
7. Ministarstvo poljoprivrede, Hrvatski zaštićeni poljoprivredni i prehrambeni proizvodi, 2024, dostupno na: https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/hrana/zoi-zozp-zts/katalog_zasticenih_proizvoda%20WEB.pdf
8. Razvojna agencija Vukovarsko-srijemske županije – VUSZ (2021): Plan razvoja vukovarsko-srijemske županije za razdoblje 2021. – 2027. godine, dostupno na <https://vusz.hr/download/plan-razvoja-vukovarsko-srijemske-zupanije-za-razdoblje-2021-2027-godine/?wpdmdl=15280&refresh=65e2ffd01e1f41709375440>, pristupljeno 12.04.2024.
9. Regionalna agencija AURORA (2021): Plan razvoja Istarske županije za razdoblje 2022.-2027. – analiza stanja, dostupno na https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/8e/80/8e80157e-c454-4217-b2c1-c6e592c64a92/240206_stanje_plana_2022-2027.pdf, pristupljeno 02.03.2024.
10. Regionalna agencija AURORA (2021): Plan razvoja Istarske županije za razdoblje 2022.-2027. – studija, dostupno na: <https://istra-europa.eu/wp-content/uploads/2024/02/Plan-razvoja-IZ-2022-2027.pdf>, pristupljeno 02.03.2024.
11. TZ Vukovarsko – srijemske županije , (2022), Izvješće o izvršenju godišnjeg programa rada, dostupno na: <https://srijem-slavonija.eu/files/file/doc/2023/izvjesce-o-izvrsenju-godisnjeg-programa-rada-za-2022-g.pdf> pristupljeno 11.06.2024.

12. Upravni odjel za poljoprivredu, šumarstvo i ruralni razvoj Vukovarsko-srijemske županije – VSŽ (2022): Informacija o ostvarenjima biljne proizvodnje u 2021. godini, Grad Vukovar dostupno na : <https://vusz.hr/download/informacija-o-ostvarenjima-biljne-proizvodnje-u-2021-godini-2/?wpdmdl=22869&refresh=666b450770d1c1718306055> pristupljeno 10.04.2024.
13. Zavod za javno zdravstvo Istarske županije (2018): Godišnji izvještaj o praćenju kvalitete zraka na području Istarske županije za 2018. godinu, dostupno na https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/ea/7f/ea7f20b9-e40a-4305-9676-a0ea793e21e0/200323_godisnj_ivjestaj_iz_2018.pdf pristupljeno 20.03.2024.

Ostali izvori:

1. Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju - APPRR (2024): Registri, dostupno na: <https://www.apprrr.hr/registri/>, pristupljeno 02.03.2024.
2. Chiavalon maslinovo ulje chiavalon.hr , pristupljeno 10.07.2024.
3. Čabaravdić, A. (2022): Antonija Mrzlić Budak – najuzornija hrvatska seoska žena u 2022., dostupno na <https://gospodarski.hr/rubrike/ostalo/antonija-mrzlic-budak-najuzornija-hrvatska-seoska-zena-u-2022/> , pristupljeno 12.03.2024.
4. Državni hidrometeorološki zavod (DHMZ) , dostupno na : https://klima.hr/razno/priopcenja/obrana_od_tuce.pdf pristupljeno 12.06.2024.
5. Državni zavod za statistiku, dostupno na : <https://podaci.dzs.hr/hr/statistika-u-nizu/> pristupljeno 11.06.2024.
6. Facebook (2024): OPG Štalajmer MED, dostupno na <https://web.facebook.com/profile.php?id=100036964607043> , pristupljeno 20.05.2024.
7. Kopicland . dostupno na: <https://kopicland-marinci.eatbu.com/?lang=hr#aboutUs> , pristupljeno 10.07.2024.
8. Ministarstvo poljoprivrede, dostupno na <https://poljoprivreda.gov.hr>
9. Ministarstvo turizma i sporta, dostupno na <https://mint.gov.hr/>
10. Roxanich vinarija <https://hr.roxanich.com/> , pristupljeno 10.07.2024.
11. TZ grada Iloka, <https://visitilok.hr/hr/> pristupljeno 10.07.2024.

- 12.TZ Istra (2024): Dolasci i noćenja turista u Istri, dostupno na <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva-2023> , pristupljeno 02.03.2024.
- 13.TZ Vukovarsko – Srijemske županije (2024): Dolasci i noćenja, dostupno na <https://srijem-slavonija.eu/hr/informacije/propisi-i-dokumenti/> , pristupljeno 02.03.2024.

POPIS SLIKA

Slika 1. Oznake standarda kvalitete VSŽ.....	17
Slika 2. Antonija Mrzlić Budak i pršutarna Budak.....	26
Slika 3. Med kao domaći proizvod OPG – a Štalajmer MED.....	30
Slika 4. Europske oznake kvalitete poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda.....	37

POPIS TABLICA

Tablica 1. Površine maslinika prema sortama u Istarskoj županiji.....	8
Tablica 2. Broj poljoprivrednih gospodarstava prema tipu u Vukovarsko – srijemskoj županiji.....	10
Tablica 3. Zastupljenost žitarica u Vukovarsko – srijemskoj županiji.....	12
Tablica 4. Dolasci i noćenja u VSŽ za razdoblje 2008 – 2022.....	21
Tablica 5. Dolasci i noćenja u VSŽ po mjesecima za 2022. godinu.....	24

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Poljoprivredne površine u Istri pod ekološkom proizvodnjom.....	6
Grafikon 2. Dolasci i noćenja u Istarskoj županiji od 2020. – 2023. godine.....	19

SAŽETAK

Analiza razvoja poljoprivrede u Istarskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji u funkciji plasmana poljoprivrednih proizvoda kroz turizam ukazuje na ključne čimbenike, izazove i mogućnosti koje ove dvije regije imaju u tom kontekstu. Obje županije posjeduju izuzetan poljoprivredni potencijal, ali se suočavaju s različitim okolnostima i izazovima. Istarska županija, s obiljem plodnog tla, povoljnom klimom i bogatom tradicijom poljoprivrede, već ima razvijenu turističku ponudu temeljenu na gastronomiji i eno-turizmu. S druge strane, Vukovarsko-srijemska županija, iako također posjeduje plodno tlo, suočava se s posljedicama ratne prošlosti i nedostatkom infrastrukture potrebne za razvoj turizma temeljenog na poljoprivredi.

Analiza je identificirala nekoliko ključnih čimbenika koji utječu na plasman poljoprivrednih proizvoda kroz turizam u obje županije. To uključuje nedostatak promocije i infrastrukture, nedovoljnu koordinaciju između poljoprivrednika i turističkih aktera te izazove povezane s održivim korištenjem zemljišta i resursa. Unatoč izazovima, postoje i značajne mogućnosti za unapređenje plasmana poljoprivrednih proizvoda kroz turizam u obje županije. To uključuje razvoj agroturizma, promociju gastronomske ponude temeljene na lokalnim proizvodima, jačanje suradnje između poljoprivrednika i turističkih aktera te ulaganje u obnovu ruralnih područja i turističku infrastrukturu.

Kroz integrirani pristup, suradnju svih relevantnih dionika te pametno planiranje i ulaganje, Istarska i Vukovarsko-srijemska županija mogu iskoristiti svoj poljoprivredni potencijal kako bi diversificirale turističku ponudu, unaprijedile lokalnu ekonomiju te promovirale svoju kulturu, tradiciju i prirodne ljepote na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Ključne riječi: poljoprivreda, turizam, Istarska županija, Vukovarsko – srijemska županija, promocija

SUMMARY

The analysis of the development of agriculture in Istria and Vukovar-Srijem Counties in terms of the marketing of agricultural products through tourism indicates the key factors, challenges and opportunities that these two regions have in this context. Both counties have exceptional agricultural potential, but face different circumstances and challenges. The County of Istria, with an abundance of fertile soil, a favorable climate and a rich tradition of agriculture, already has a developed tourist offer based on gastronomy and wine tourism. On the other hand, the Vukovar-Srijem County, although it also has fertile soil, faces the consequences of the war past and the lack of infrastructure necessary for the development of agriculture-based tourism.

The analysis identified several key factors that influence the marketing of agricultural products through tourism in both counties. These include a lack of promotion and infrastructure, insufficient coordination between farmers and tourism actors, and challenges related to the sustainable use of land and resources. Despite the challenges, there are significant opportunities for improving the marketing of agricultural products through tourism in both counties. This includes the development of agrotourism, the promotion of a gastronomic offer based on local products, the strengthening of cooperation between farmers and tourism actors, and investment in the restoration of rural areas and tourist infrastructure.

Through an integrated approach, the cooperation of all relevant stakeholders and smart planning and investment, the counties of Istria and Vukovar-Srijem can use their agricultural potential to diversify the tourist offer, improve the local economy and promote their culture, traditions and natural beauty on a national and international level.

Keywords: agriculture, tourism, Istrian County, Vukovar-Srijem County, promotion